

บทที่ 3

ภูมิหลังของวงดนตรีไทยบ้านดุริยประณีต

บ้านดุริยประณีต เป็นชื่อของวงดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในวงการดนตรีไทยมานับร้อยปี เป็นสำนักดนตรีไทยที่มีบทบาทสำคัญสำนักหนึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงหลังรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยประวัติความเป็นมาและการสืบทอดอันยาวนาน การสืบค้นภูมิหลังจึงไม่สามารถได้ข้อเท็จจริงที่ลึกลงไปมากกว่า 100 ปี ซึ่งจากการสัมภาษณ์บุคคลในตระกูลดุริยประณีต และการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อสันนิษฐานได้ว่า

ตระกูลดุริยประณีตเป็นตระกูลนักดนตรีมาแต่โบราณ มีพื้นเพอยู่ที่ตำบลกบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา บรรพบุรุษที่สามารถสืบค้นชื่อได้คือ นายอิน และนางสุ่ม สองสามีภรรยาซึ่งมีชีวิตรอยู่ระหว่างปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ (1) คำ (บุตรชาย) (2) เปรม (บุตรสาว) และ (3) สุข (บุตรชาย รับราชการและได้รับพระราชทานนามสกุล ดุริยประณีต) บุตรสองคนแรกไม่สามารถสืบค้นประวัติได้ ส่วนนายสุข บุตรคนสุดท้อง เมื่อเจริญวัยขึ้นได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านลุ่ม อำเภอบางเขน จังหวัดนนทบุรี ประกอบอาชีพรับราชการในกรมพิณพาทย์หลวง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนได้รับพระราชทานนามสกุล “ดุริยประณีต” และได้สมรสกับนางสาวแถม เชยเกตุ สร้างครอบครัวจนกลายเป็นสำนักดนตรีไทยบ้านดุริยประณีตสืบทอดมาจนทุกวันนี้

บุคคลสำคัญของตระกูลคุริยประณีต (รุ่นที่ 1-2)

จากการศึกษาของผู้วิจัย ในส่วนนี้จะนำเสนอบุคคลสำคัญของตระกูลคุริยประณีต รุ่นที่ 1-2 กล่าวคือ รุ่นที่ 1 หมายถึง ผู้ก่อตั้งวงศ์คุริยประณีต และรุ่นที่ 2 หมายถึง ทายาททางสายโลหิตของบุคคลรุ่นที่ 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

รุ่นที่ 1 ผู้ก่อตั้งวงศ์คุริยประณีต

วงศ์บ้านคุริยประณีต หรือที่รู้จักกันอีกชื่อคือ วงศ์บ้านบางลำพู ตั้งอยู่ในซอยวัดสังเวชวิศยาราม บ้านเลขที่ 83 ถนนลำพู ซอยสามเสน 1 แขวงบางลำพูบน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้ที่เป็นต้นตระกูลวางรากฐานและก่อกำเนิดสายโลหิตสืบของบ้านนี้คือ นายสุขและนางแถม คุริยประณีต ทั้งสองท่านเป็นคนต่างจังหวัด แต่มาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมคลองบางลำพู ซึ่งต่อไปนี้จะเรียก “นายสุข” ว่า “ครูสุข” เรียก “นางแถม” ว่า “แม่แถม”

ภาพ 1 ครูสุข คุริยประณีต (พ.ศ. 2428-2506)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

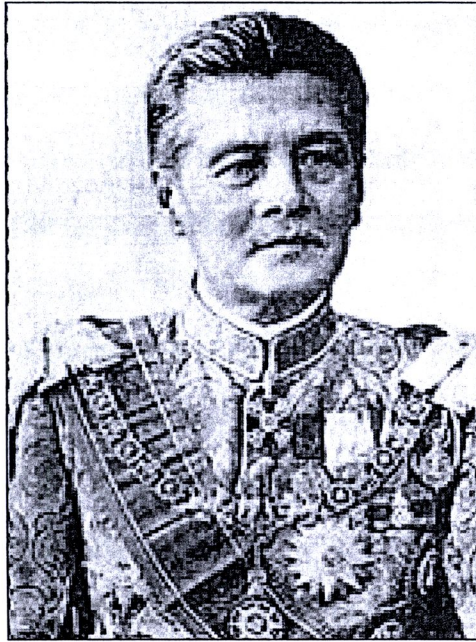
ใน หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพนายสุข คุริยประณีต นายสืบสุด (ไก)
 คุริยประณีต (2507) บันทึกไว้ว่า ครูสุข คุริยประณีต เกิดเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2428
 เป็นบุตรของนายอินและนางสุม มีพี่น้อง 3 คน คือ (1) คำ (พี่ชาย) (2) เปรม (พี่สาว)
 และ (3) สุข ส่วนสถานที่เกิดนั้น เกิดที่ตำบลบางเขน ไกล้วคลุ้ม จังหวัดนนทบุรี ซึ่งตรงกับ
 คำให้สัมภาษณ์ของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)
 ศิลปินแห่งชาติว่า “คุณพ่อเป็นคนบ้านลุ่ม แอวบางเขน เป็นนักดนตรีที่สืบเชื้อสายมาจาก
 ปู่คำ มีเครื่องดนตรีอยู่ที่กบเจา ออยุธยา เดี่ยวคุณพ่อก็ไปอยู่ที่โนน เดี่ยวก็มาอยู่ที่นี้ แต่ไม่ได้
 เกิดที่กบเจา”

จากประวัติและสถานที่เกิดดังกล่าวข้างต้น แตกต่างจากความคิดเห็นของพจนานา
 คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานตาของครูสุข
 และเป็นผู้ค้นคว้าประวัติของตระกูลคุริยประณีต กล่าวว่า “คุณตาสุขเนี่ย แน่นอนเกิดที่
 กบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพี่ชายชื่อ “คำ” พี่สาวชื่อ “เปรม”
 ครูคำซึ่งเป็นพี่ชายได้มาเป็นลูกศิษย์เรียนปี่พาทย์อยู่กับครูหงส์ที่วัดลุ่ม นนทบุรี ซึ่งเป็น
 ญาติข้างแม่ของครูคำ ในระยะแรกเมื่อคุณตาสุขอายุได้ 7-8 ขวบ ครูคำได้สอนให้น้องชาย
 เรียนดนตรีก่อน พอคุณตาอายุประมาณ 10 ขวบ ก็พามาฝากตัวเป็นศิษย์เรียนวิชาการ
 ดนตรีกับครูหงส์ที่บ้านลุ่มด้วยกัน”

สุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) ได้เล่าประวัติ
 ที่แตกต่างจากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับชื่อพ่อแม่และการเรียนวิชาดนตรีของครูสุขว่า “คุณพ่อ
 เป็นลูกของปู่คำ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ปู่อิน” เป็นนักดนตรี แต่ไม่ทราบชื่อคุณย่า
 ปู่คำมีน้องชายชื่อ “หงส์” ซึ่งอาศัยอยู่ในตรอกพระสวัสดิ์ ปู่หงส์มีวงปี่พาทย์ พวกเด็กเล็ก ๆ
 สมัยนั้นก็ไปเรียนที่บ้านท่าน ปู่หงส์เป็นนักดนตรีที่มีความสามารถมาก ได้สอนวิชาดนตรี
 แก่คุณพ่อจนเก่ง และหลังจากเกิดวงดนตรีบ้านคุริยประณีต ปู่หงส์ซึ่งขณะนั้นอายุมากแล้ว
 เดินไม่ค่อยจะไหว ก็ยังให้คนงุมมาที่บ้านคอยดูแลพ่อสุขเพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดทาง
 เพลงที่ถูกต้องซึ่งท่านได้มาแต่โบราณ หลานของปู่หงส์ที่มีชื่อเสียงคือ “ยะ” เป็นนักดนตรี-
 สากลอยู่กรมศิลปากร อีกคนชื่อ “อาทิตย์” เป็นคนกลองฝรั่งที่เก่งที่สุดในกรมประชาสัมพันธ์
 ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว และนอกจากคุณพ่อจะเรียนกับปู่หงส์แล้วท่านยังไปต่อเพลงกับ
 ครูเก่าแก่ที่กบเจาด้วย”

ประวัติการเกิดของครูสุข คุริยประณีต มีข้อมูลที่แตกต่างกัน 2 ข้อ คือ ข้อมูลแรกสรุปความได้ว่า ครูสุข คุริยประณีต เกิดที่บ้านลุ่ม บางเขน จังหวัดนนทบุรี จากเอกสารที่ผู้วิจัยค้นคว้า ได้แก่ (1) หนังสือที่ระลึกงานฉาปนกิจศพนายสุข คุริยประณีต นายสืบสุด (โก) คุริยประณีต (2507) (2) จากหนังสือชื่อ บ้านบางลำพู ชุมชนคนตรีไทยชาวบ้านที่ยิ่งใหญ่และเก่าแก่ของกรุงเทพฯ ของณรงค์ เขียนทองกุล (2541, หน้า 154) (3) จากหนังสือชื่อ สารานุกรมศัพท์คนตรีไทย ภาคประวัตินักดนตรีและนักร้องของราชบัณฑิตยสถาน (2549ก, หน้า 174) (4) จากหนังสือชื่อ ประวัตินายกรัฐมนตรีไทยของชนากิต (2545, หน้า 68) ที่ให้ข้อมูลว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นเครือญาติของตระกูลคุริยประณีต มีถิ่นกำเนิดที่ปากคลองบางเขน จังหวัดนนทบุรี และ (5) จากสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) ข้อมูลที่สอง จากคำให้สัมภาษณ์ของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) ซึ่งเป็นผู้ค้นคว้าประวัติของตระกูลคุริยประณีต สรุปความได้ว่า ครูสุข คุริยประณีต เกิดที่ตำบลกบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แม้ประวัติการเกิดของครูสุข คุริยประณีต จะมีข้อมูลที่แตกต่างกัน แต่ประวัติการศึกษาวิชาดนตรีนั้นมีการบันทึกที่ตรงกันว่า ได้เรียนปี่พาทย์กับครูหงส์ ที่บ้านลุ่ม ตำบลบางเขน ตั้งแต่อายุประมาณ 10 ขวบ มีฝีมือการบรรเลงระนาดได้หวานไพเราะกลอนเพลงดี พออายุประมาณ 18 ปี ก็ได้เข้าเป็นคนระนาดเอกบรรเลงประกอบการแสดงละครของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (หม่อมราชวงศ์หลาน กุญชร) ซึ่งท่านเป็นผู้บัญชาการกรมโยชน ได้ตั้งคณะละครขึ้นที่บ้านและกำลังต้องการนักดนตรี พวกหุ่นพี่ของครูสุขที่เข้าไปประจำวงอยู่ก่อนได้ชักชวนให้มาสมัคร เมื่อเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ เห็นหน่วยก้านดีและลักษณะการตีระนาดเอกที่เรียวร็อย ไม่โหว (ไม่เร็ว) ไม่มีลูกเล่นมากจึงเหมาะกับการบรรเลงเพื่อประกอบการรำละคร จึงได้บรรจุให้ครูสุขเป็นคนระนาดเอก โดยปฏิบัติราชการชั้นแรกในกรมมหาดเล็กเวรฤทธิ์ เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2446 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นปี่พาทย์หลวง (สมัยนั้นเรียก พิณพาทย์หลวง) และได้รับพระราชทานเงินเดือนหรือเบี้ยหวัดอัตราปีละ 6 บาท และย้ายมาอยู่กรมโยชามหาดเล็กพิณพาทย์หลวงยศชั้นมหาดเล็กยาม ได้เงินเดือน 20 บาท (ณรงค์ เขียนทองกุล, 2541, หน้า 155)

ภาพ 2 เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (หม่อมราชวงศ์หลาน กุญชร)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงตั้ง
กรมมหรสพขึ้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้โอนข้าราชการในกรมโขนและกรมปี่พาทย์จาก
บ้านเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ มารวมไว้ในกรมมหรสพที่ดัดใหม่ ซึ่งข้าราชการในสมัยนั้น
แบ่งออกเป็น 5 รุ่น คือ

1. รุ่นข้าหลวงเดิม เช่น พระยาประสานดุริยศัพท์ พระประจักษ์ดุริยกิจ พระเพลง-
ไพเราะ
2. รุ่นครู เช่น พระพิณบรรเลงราช พระประณีตวรศัพท์
3. รุ่นใหญ่ เช่น ครูสุข ดุริยประณีต หมื่นประคมเพลงประสาน
4. รุ่นกลาง เช่น ครูมนตรี ตราโมท
5. รุ่นเล็ก

ในกรมมหรสพนี้ ครูสุขมีหน้าที่เป็นคนระนาดเอก แต่หากมีการแสดงละคร-
ดึกดำบรรพ์พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ครูสุขจะต้องรับหน้าที่บรรเลงระนาดทุ้มหลักทุกครั้ง เนื่องจากเมื่อครั้งก่อนที่จะโอน

ย้ายมา เวลาวงเจ้าพระยาเทเวศร์ฯ มีการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ครูสุขจะเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้บรรเลงระนาดทุ้มเหล็กเสมอ ซึ่งธรรมชาติของระนาดทุ้มนั้นจะบรรเลงหยอกล้อ แต่ระนาดทุ้มเหล็กหาใช่มีหน้าที่เช่นนั้นไม่ คนเล่นต้องอุ้มวง เข้าใจทำนองเพลง ตีคักหน้าคักหลัง และรู้จักลอนระนาดเอกเป็นอย่างดี จึงไม่มีใครสามารถบรรเลงได้ดีเท่าครูสุข

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการใช้นามสกุล ครูสุขก็ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า “คุริยประณีต” แต่จะเป็นความไม่คุ้นเคยกับคำว่า “คุริย” ของคนในตระกูลนี้ก็ไม่ทราบได้ จึงได้เปลี่ยนเป็น “คุริยประณีต” และใช้สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ครูสุข คุริยประณีต ได้สมรสกับนางสาวแถม เชยเกตุ มีบุตร-ธิดาด้วยกัน 12 คน ขณะนั้นนอกจากรับราชการแล้วยังเป็นนายวงปี่พาทย์รับบรรเลงในงานต่าง ๆ เช่น บรรเลงประกอบการแสดงลิเกวิกไทยบันเทิง หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “วิกตาช่วง” มีนักดนตรีราชสำนักด้วยกัน เช่น ครูมนตรี ตราโมท และบรรดาลูก ๆ ของครูสุข เช่น นายโชติ เป็นลูกวง ครั้นถึงประมาณ พ.ศ. 2461 ครูสุขได้ลาออกจากราชการมาประกอบอาชีพสร้างเครื่องดนตรีขาย เพราะเงินเดือนข้าราชการไม่พอเลี้ยงดูครอบครัว และตั้งวงดนตรีไทย “คุริยประณีต” ขึ้นมา เพื่อรับงานต่าง ๆ ทั้งปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์มอญ และสอนสร้างศิลปิน เริ่มจากลูกหลานวงสุวรรณวงเครื่องและศิษย์นอกตระกูล ออกไปรับใช้สังคมในองค์กรต่าง ๆ เช่น กรมศิลปากร กรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ กองดุริยางค์ของเหล่าทัพ สถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รวมถึงหน่วยงานทางวัฒนธรรมของต่างประเทศ ด้วยชื่อเสียงที่ครูสุขเป็นผู้เริ่มต้นตั้งสมขึ้นมา ก่อให้เป็นคุริยประณีตที่เป็นปึกแผ่นมั่นคง ผ่านห้วงเวลาแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาถึง 5 แผ่นดิน หากนับจำนวนปีที่ครูสุขตัดสินใจประกอบอาชีพนักดนตรีไทยจาก พ.ศ. 2441 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) ก็เป็นเวลา 112 ปี ซึ่งถือว่า คุริยประณีตเป็นวงดนตรีที่ยิ่งใหญ่และเก่าแก่สำนักหนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ชื่อเสียงของครูสุข นอกจากจะเป็นที่รำลึกกันว่าฝีมือทางดนตรีแล้ว ยังเป็นที่กล่าวถึงในเรื่องอุปนิสัยใจคอที่ดีและเอื้อกเย็น ดังที่เกษภรณ์ ตราโมท (2552, หน้า 59)

ได้รวบรวมบทความของครุมนตรี ตราโมท ในหนังสือชื่อ *ชีวิตวาที มนตรีรฤก: สาระชีวิต-ของผู้อื่นจากวาทีของครุมนตรี ตราโมท* ซึ่งกล่าวถึงครุสุขไว้ตอนหนึ่งว่า

“พูดถึงนิสัยใจคอของพี่สุขแล้ว เท่าที่รู้จักคุ้นเคยกันมา เห็นว่าเป็นคนเยือกเย็น สุขุมไม่ค่อยมีโมโหโทโส และเป็นคนสนุกสนาน รักพี่รักน้องลูกหลานวงศ์วาน ตลอดจนมิตรสหายเป็นอย่างดี ไม่เคยเห็นทะเลาะเบาะแว้งกับใคร ๆ เลย นับว่าเป็นบุคคลที่ควรรักและเคารพนับถือผู้หนึ่ง”

จากพระนิพนธ์บทความของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ที่ประทานลงใน *หนังสือที่ระลึกงานฉาปนกิจศพนายสุข คุริยประณีต นายสืบสุด (ไก) คุริยประณีต (2507)* ตอนหนึ่งว่า

“ตลอดระยะเวลาที่สนิทสนมกัน ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใส เคารพในคุณธรรมอันดีของครุสุขอยู่หลายอย่าง ครุสุขเป็นพ่อที่ดีของลูก ๆ เป็นหัวหน้าคณะดนตรีที่มีอุดมคติมั่นคง ไม่ฝักใฝ่ในแง่ที่ทำให้เสื่อมเสียแบบแผนของศิลปะแท้จริง เป็นครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ถ่ายทอดศิลปวิทยาให้แก่ศิษย์อย่างถูกต้องเปิดเผย และที่ข้าพเจ้าสนใจในตัวครุสุขเป็นอย่างยิ่งก็คือ คุณสมบัติของความเป็นมิตร ครุสุข คุริยประณีต เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดีเลิศในเรื่องนี้ ท่านสามารถคบค้าสมาคมอยู่ในหมู่ของศิลปินทั่ว ๆ ไปได้อย่างบริสุทธิ์ พ้นจากคำครหาฉันทา ข้ออิจฉาริษยา และความจงเกลียดจงชัง นับเป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์มาก ไม่ว่ามีงานไหว้ครู งานมงคล หรืองานอวมงคลในหมู่คณะใด ข้าพเจ้าสังเกตเห็นครุสุขเข้าร่วมกับเขาได้อย่างเต็มภาคภูมิ ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินครุสุขกล่าวตำหนิ ติวิจารณ์ศิลปินคนใดและแม้แต่เรื่องราวเกี่ยวกับตัวครุสุขเอง ข้าพเจ้าก็ไม่เคยได้ยินใครมาว่ากล่าวร้ายใส่หู ครุสุขเป็นผู้มีน้ำใจเป็นพรหมวิหาร โดยสมบูรณ์ ไม่ว่าการงานอันเป็นกิจธุระของใคร ถ้าจะช่วยได้แล้ว ครุสุขเป็นต้องอาสาช่วยเหลือโดยมิต้องให้ไหว้วาน ยิ่งเป็นงานที่มีบรรเลงปีพาทย์ ถึงแม้จะไกลแสนไกล การเดินทางจะยากเย็นอย่างไร ถ้าวางหรือคนขาด ครุสุขซึ่งในขณะทีกล่าวนี้นี้มีวัยสังขารอันเรียกได้ว่าไม่ใกล้ฝั่งเต็มทีแล้ว เป็นต้องทรมานร่างกายร่วมไปกับเขา โดยไม่ยอมฟังคำทัดทานใด ๆ ทั้งสิ้น”

ครูสุขเป็นคนจริงจังมีสัจจะ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ศิลปินควรมีคือเป็นแบบอย่าง
ดังที่ พลโท หม่อมหลวงขาบ กุญชร นิพนธ์ไว้อาลัยใน หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพ-
นายสุข ดุริยประณีต นายสืบสุด (ไก๋) ดุริยประณีต (2507, หน้า 5-6) ตอนหนึ่งว่า

“ครูสุขเป็นคนทำอะไรทำจริง เช่นว่า รับงานใครเขาไว้เป็นไม้อยอมพลาดชักรั้ง
ตัวอย่าง เมื่อวันทำขวัญนาค “ไก๋” (สืบสุด ดุริยประณีต) ผู้ซึ่งประสบอุบัติเหตุ
ถึงแก่กรรมในวาระเดียวกับครูสุข เรากำลังแห่กล่อมและบรรเลงปี่พาทย์กันอยู่
ครั้นได้เวลาประมาณ 20 นาฬิกา ใกล้เวลาที่ครูสุขรับงานวิทยุเขาไว้ที่ 1 ป.ณ.
ครูสุขก็ไม่ยอมอยู่ร่วมงานทำขวัญนาค ต้องไปงานที่รับเขาไว้อย่างนี้ เป็นต้น
นี่แหละที่ข้าพเจ้าขอสดุดีครูสุขว่า สมเป็นศิลปินที่แท้จริงควรจะเป็นตัวอย่าง
ให้ศิลปินรุ่นหลัง ๆ ได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ”

ครูสุข ดุริยประณีต เสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์พร้อมนายสืบสุด ดุริยประณีต
ลูกชายคนเล็ก เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 สิริอายุ 78 ปี เนื่องด้วยนายสืบสุด
ได้รับงานบรรเลงดนตรีที่จังหวัดลพบุรี ครูสุขจึงขอติดรถไปด้วยเพื่อไปเยี่ยมนายสืบ
ดุริยประณีต ลูกชายคนที่ 3 ซึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็งที่คอ รักษาตัวอยู่ที่นั่น แต่รถเกิดอุบัติเหตุ
พลิกคว่ำที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นเหตุให้ครูสุขสิ้นชีวิตอยู่ได้
กองปี่พาทย์ที่ล้มลงมาทับทั้งวง เป็นการปิดตำนานนักดนตรีชาวบ้านราชสำนักที่นำมา
ซึ่งความเศร้าโศกเสียใจของคนในและนอกกรอบครัว ลูกศิษย์ ญาติสนิทมิตรสหาย
และโดยเฉพาะบุตร-ธิดาของท่านได้ร่วมกลั่นกรองกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “พ่อ” เพื่อบรรยาย
ความโทมัสและไว้อาลัยในงานฌาปนกิจศพของครูสุข ดุริยประณีต ที่จัดขึ้นพร้อมกับ
นายสืบสุด ดุริยประณีต บุตรชาย เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 ณ เมรุวัดสังเวช-
วิศยาราม กรุงเทพมหานคร (หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพนายสุข ดุริยประณีต-
นายสืบสุด (ไก๋) ดุริยประณีต, 2507, หน้า 11)

พ่อ	ผู้เกิดก่อชีวิตปฏิสนธิ์
อุปติลูกหญิงชายเป็นหลายคน	เมื่อยามจนพ่อก็ทนพยายาม
พ่อถนอมกล่อมเกลี้ยงชุบเลี้ยงลูก	จิตพันผูกลูกรักจนล้นหลาม
ถึงแสนทุกข์กักพันไม่ครั้นคร้าม	รักษางามความดีไม่มีคลาย

พ่อ
เกิดแล้วตายตายแล้วเกิดเกิดแล้วตาย
พ่อคือครูผู้สอนวิชาศิลป์
พ่อคือพระของลูกผูกการณ

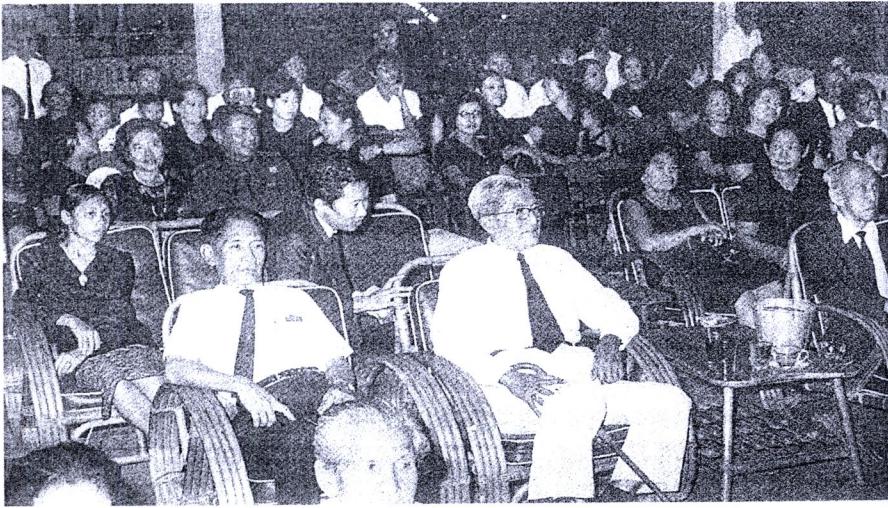
พ่อจำ
ทุกเวลาบรรเลงเพลงดนตรี
เมื่อคิดสี่ตีคร่อมไม่พร้อมเพราะ
เมื่อผิดพลาดขาดครบพ่ออบรม

พ่อจำ
พ่อเคยเตือนปลอบลูกผูกชีวัน
พ่อเคยบอกว่าดนตรีมีค่ามาก
พ่อคอยให้ความหวังตั้งมานะ

พ่อจำพ่อพ่อไปอยู่ไหน
ขาดเสียงปี่ที่เคยขับขยับคลอ
หรือพ่อไปงานอื่นจนคืนคึก
แต่รอแล้วรอเล่าแสนเศร้าใจ

พ่อจำพ่อพ่อจำนิจจาเอ๋ย
ที่เคยเล่นก็จะร้างลงสร้างชา
วอนสวรรค์เทวาโปรดอารักข์
ได้เสพสุขหอมฤตนิจนิรันดร์

พระคุณก่อแก่ลูกนี้เหลือหลาย
บ่เหือดหายเลยแม้จะแทนคุณ
เป็นอาจินต์โอบเอื้อและเกื้อหนุน
แม้ข้องขุนขัดใจไม่เจียนดี
เคยเห็นหน้าพ่อทุกวันไม่ผันหนี
เคยได้มีพ่อนั่งตั้งชื่นชม
พ่อคอยเคาะจังหวะประสานประสม
แสนเกลียวกลมพ่อลูกผูกสัมพันธ์
ถึงเวลาซ้อมเพลงบรรเลงล้วน
ว่าจหมั่นลูกเอ๋ยอย่าเลยละ
ให้บันบากมุงสมครอย่าผลัดผละ
อุสาหะฝึกฝนจนเพียงพอ
ที่หน้าวงดนตรีไม่มีพ่อ
เสียงตอดต่อน่าเสียดายเจียบหายไป
ลูกยังนึกได้ฟังปี่พาทย์นี้ใหม่
พ่อจากไกลไปลับไม่กลับมา
ที่ก่อนเคยล้อมสั่นแล้วพ่อจำ
เคยเฮฮาที่จะเหงาสงบจน
ปึงพิทักษ์การณคุณพ่อฉัน
เกษมสันต์เนาฟ้าผาสุกเทอญ

ภาพ 3 แยกที่มาร่วมงานสวดพระอภิธรรมศพครูสุข คุริยประณีต

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 4 แม่แถม คุริยประณีต (พ.ศ. 2433-2515)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

จากคำกล่าวของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า แม่แถม (สกุลเดิม เขยเกตุ) เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2433 ที่ตำบลตาคี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นบุตรคนโตของนายคล้อยและนางลิ้นจี่ เขยเกตุ มีน้องชายสองคน ชื่อ นายชิต และนายเชษฐ เขยเกตุ

ศุคจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) ได้เล่าประวัติที่แตกต่างจากข้อมูลข้างต้นเกี่ยวกับแม่แถมว่า “คุณแม่แถมเป็นลูกเลี้ยงของคุณตาคล้อย เพราะติดท้องคุณยายล้นจีมา แต่ไม่ทราบว่าเป็นใครคือพ่อที่แท้จริงของคุณแม่ ต่อมาเมื่อคุณตากับคุณยายแต่งงานกัน คุณแม่ก็มีน้องชายอีกคนหนึ่งคน คือ น้ำจิต เชยเกตุ”

เมื่ออายุ 15 ปี แม่แถมได้ย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ กับคุณลุง คือ พระภิรมย์ราชาสุทธินาค ที่หลังวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งในสมัยนั้น ละครเก่าทั้งละครนอกและละครใน กำลังเป็นที่นิยมกันมาก การบันเทิงต่าง ๆ ยังไม่แพร่หลาย ตามวังและตามบ้านของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ที่มีฐานะดีมักจะมีคณะละครเป็นของตนเอง แม่แถมก็เป็นละครรำคนหนึ่งประจำวังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (วังเจ้าเจ๊ก) อยู่หลังตลาดนานา หรือแถวโรงหนังบุษยพรรณ แสดงทั้งละครนอกและละครใน โดยเฉพาะละครนอกเรื่อง *สังข์ทอง* พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนพระสังข์ถูกถ่วงน้ำ แม่แถมแสดงได้จับใจจนคนดูถึงกับร้องไห้ออกมาด้วยความสงสารพระสังข์

ภาพ 5 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส

ที่มา. จากภาพถ่ายของพจนานุกรม (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

ต่อมาแม่แถมได้ย้ายไปอยู่กับคุณหญิงโยธาไพจิตร (คุณหญิงผาด ไชยภักดิ์) ภริยาพระยาโยธาไพจิตร ผู้เป็นป้าที่คลองบางหลวง ซึ่งสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) ได้เล่าต่อไปว่า “คุณยายลั่นจี้ก็เป็นละครเก่า เป็นญาติกับคุณหญิงผาด บ้านท่านพระยาโยธาฯ ตอนหลังลูกสาวของท่านได้เปิดเป็นโรงเรียนชื่อว่าโรงเรียนผดุงศึกษา ซึ่งยังเปิดสอนอยู่จนทุกวันนี้”

ด้านชีวิตสมรสของแม่แถมที่บันทึกใน *หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพคุณแม่แถม คุริยประณีต* (2516) มีใจความว่า “เมื่อแม่แถมออกจากวังเจ้าเจ๊ก และเข้าไปอยู่ในบ้านพระยาโยธาไพจิตรแล้ว จึงได้สมรสกับครุฑ คุริยประณีต”

สุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) กล่าวว่า “คุณแม่เล่นละคร และคุณพ่อเป็นคนระนาด เมื่อออกงานกันบ่อยจึงเกิดความสมัครรักใคร่และแต่งงานกัน” ซึ่งอาจสรุปได้ว่า แม่แถมอาจคบหากับครุฑมาก่อนแล้ว หลังจากย้ายออกมาอยู่บ้านของป้าจึงได้แต่งงานสร้างครอบครัวจนมีทายาทด้วยกัน 12 คน

แม่แถมเป็นผู้มีอุตสาหกรรมแรงกล้า ประกอบกับมีพรสวรรค์ทางการค้าขาย เมื่อได้สมรสกับครุฑแล้วเห็นว่า หากสามียังคงรับราชการอยู่เช่นนั้นก็คงไม่มีอะไรดีขึ้น จึงขอให้ลาออกมาช่วยกันประกอบอาชีพค้าขาย สร้างโรงงานอุตสาหกรรมเล็ก ๆ ขึ้นผลิตเครื่องดนตรีขาย จนกิจการประสบความสำเร็จ แต่แม่แถมก็ยังไม่ทิ้งความเป็นศิลปินและความมีใจรักในการร้องรำทำเพลง ยามว่างก็ให้ลูกหลานฝึกซ้อมร้องเพลง พร้อมทั้งฝากฝังให้ฝึกหัดกับครูที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น จนลูก ๆ ของท่านทุกคนได้รับความรู้แตกฉานในวิชาคีตศิลป์ยิ่งเป็นวิชาชีพสืบเชื้อสายกันเรื่อยมา

สุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2550) ได้เล่าถึงบรรยากาศยามว่างช่วงบั้นปลายชีวิตของแม่แถม และช่วงเวลาที่คุณแม่ต้องสูญเสียสามีและลูกชายไว้ว่า “คุณแม่รักการร้องรำมาก ยามว่างก็จะเรียกหลาน ๆ เช่น สุรางค์ มาต่อเพลง โดยท่านจะนอนซึ่งขณะนั้นก็แก่มาแล้ว ส่วนใหญ่จะเริ่มต่อเพลงในดับ-พระไวยแตกทัพ เรียกได้ว่าหากใครเป็นศิษย์แม่แถมแล้ว ต้องร้องเพลงในดับนี้ได้ทุกคน เพราะท่านชอบจริง ๆ จนเมื่อช่วงที่คุณพ่อและไก่อเสียชีวิต จำได้ว่าพวกเราลูกหลานต่างปิดกันไม่บอกให้ท่านทราบ กลัวว่าท่านจะรับไม่ได้” ต่อมาแม่แถมได้ล้มป่วยเรื่อยมาตั้งแต่อายุ 70 ปีเศษ ไปไหนมาไหนไม่สะดวก จึงได้แต่นั่ง ๆ นอน ๆ อยู่ที่บ้าน จนกระทั่ง

ถึงวาระสุดท้ายของชีวิต และได้เล่าอีกว่า “คุณแม่เสียชีวิตเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2515 เวลาประมาณ 10 โมงเศษ คุณแม่ทานขนมไข่หงส์ ซึ่งมีลักษณะกลม ก่อนข้างใหญ่ คุณแม่กลืนไม่ลงจึงเกิดการติดคอและสิ้นใจทันที”

แม่แถมเสียชีวิตในขณะที่มีอายุ 82 ปี 7 เดือน 23 วัน ณ ที่บ้านของท่าน ซึ่งลูก ๆ ได้ประพันธ์บทกลอนชื่อว่า อาลัย ไว้ใน หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพคุณแม่แถม คุริยประณีต (2516) เพื่อเป็นการแสดงความอาลัยรักในงานฌาปนกิจศพของคุณแม่แถม คุริยประณีต ที่จัดขึ้นเมื่อวันจันทร์ที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2516 ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร ว่า

ฟังเพลง “โอ้ปี่” ที่แสนหวาน	แสนนานจำได้ไม่ห่างหู
คิดถึงวันเคยฟังเคยนั่งดู	แม่เป็นผู้บรรเลงเพลงครวญ
สอนให้เล่นเพลงบรรเลงเสนาะ	รสไพเราะดนตรีจำถึถ้วน
ระนาด ซอ ล้อรุกทุกกระบวน	เลิศล้วนแสนห่มนั้ดนตรีไทย
หวานเอยเสนาะเพราะน้อยหรือ	ซอจากมือแม่หวานกังวานใส
สะอื้นโอยโหยหาอาลัย	บัดนี้ไม่ได้ฟังซอแม่ต่อแล้ว
เพลงที่เคยขับลำนำร้อง	ฟังหมองหม่นอรุาเสียงพร่ำแผ่ว
ร้องเล่นเพลงใดใจก็เคล้า	เตลิดแนวแม่สอนอ่อนอรุา
โอ้เพลง “โอ้ปี่” ที่แสนหวาน	แม่ชานซึ่งรักเป็นนั้กหนา
เคยร้องเล่นกับแม่แต่ก่อนมา	กะเนิงหาแล้วก็หวนทวนอาลัย
หวิวหวิวพลิวเพลงบรรเลงริน	ชื่นชื่นแล้วก็ช้าน้ำตาไหล
รอนรอนอ่อนอกตระหนกใจ	ลูกไม่มีแม่แน่นแล้ว

บทกลอนที่หลาน ๆ ของแม่แถมได้ประพันธ์ไว้ใน หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพ-คุณแม่แถม คุริยประณีต (2516) ชื่อว่า โอ้ ยายจำ หลานคิดถึง เป็นบันทึกความทรงจำ ระหว่างยายและหลานว่า

ยายจำ	ยมราชาทรงสิ้นสงสาร
ไม่ยอมยี่ดอายุยายขยาบปราณ	จึงยายหลานจากกันนิรันดร
เห็นหลัดหลัดพลัดกันไปหลานใจหาย	คิดถึงยายหลานอยากฝากอักษร
สนองคุณกรุณาท่านอาทร	ในกาลก่อนยามเรายังเยาว์วัย

ที่บ้าน

ทั้งหลายยามาผนวกบวกลานยาย
บ้านนี้ไซ้ไรใครก็รู้บ้านครูศิลป์
วง ดุริยประณีต สังคีตนั้น

ลูกหลาน

ทั้งจับคำร่ำร้องตักลองทัก
หลานยังเล็กเด็กนักจึงมักจ้อง
ท่านก็เที่ยวเลี้ยวไล่เอาไม้ตี

ไม้เรียว

หลานทุกคนพันหรือฝีมือนาย
แม้ไม่มีไม้เรียวมาเคียวเชิญ
กงหลบหนีปีปิ่นเสียดคนกัน

บัดนี้

ต่างเติบโตโอ้อำวิชากร
นี่คือผลชวนขวายของยายเฝ้า
หลานเติบโตใหญ่ได้คะนึ่งซึ่งฤดี

ยายจำ

ขอครวญคำบ่าบวงดวงวิญญาณ
ช่วยชูชบอุปการหลานทั้งหลาย
พระคุณอันท่านเอื้อนี้เหลือล้น

เหล่าลูกหลานท่านมากมีหลากหลาย

ล้วนหญิงชายญาติสนิทใกล้ชิดกัน
แซ่เสียงพิณพาทย้องปีกลองลั่น
ฝีมือบรรเลงรู้ทุกผู้เอย

อยู่ในบ้านยายจับบังคับหัด

สารพัดหัดหลานด้านดนตรี

คอยหาช่องหลบยายเบี่ยงบ้ายหนี

ดื้อนเข้าที่ฝึกต่อไม่ท้อเอย

หวนนึกเสียวเสวยอยู่ไม่รู้หาย

ต้องกันลายเพราะ ไม้เรียวเจ็ดเขี้ยวครัน

เรื่องอยู่เย็นทั่วหน้านี้อ่าฝัน

นี่เพราะพรันยายจึงทนฝึกฝนเอย

ลูกหลานที่ยายท่านกวดขันสอน

ฐานันดรประดับตนด้วยดนตรี

เงินพวกเราเขียนขู่แสนจู้จี้

ว่ายายมีเจตนาเบี่ยงหน้าเอย

ขอสักการะผู้ยอดครูหลานหลาน

ซึ่งก่อนกาลเคียวเชิญไม่เว้นคน

ทั้งหญิงชายอาชีพเดินจำเรี่ยผล

ขอยายคลแดนสวรรค์สุขสันต์เอย

ภาพ 6 (จากซ้าย) นางสาวจิตต์ นางสาวชม นางสาวเข้มซ้อย นางสาวสุดา นายโชติ และนางชุบ
ในงานสวดพระอภิธรรมศพคุณแม่แถม ดุริยประณีต

ที่มา. จาก หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพคุณแม่แถม ดุริยประณีต, 2516, ม.ป.ท.

รุ่นที่ 2 ทายาททางสายโลหิตของบุคคลรุ่นที่ 1

ประมาณปี พ.ศ. 2448 ครูสุขมีอายุ 20 ปี ได้สมรสกับนางสาวแถม เขยเกตุ ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 15 ปี ทั้งสองท่านร่วมกันสร้างครอบครัวและสร้างบ้านเรือนติดกับที่ดินของนายคล้อย ผู้เป็นบิดาของแม่แถม ซึ่งจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) ได้เล่าถึงประวัติช่วงนี้ว่า “เมื่อคุณพ่อแต่งงานกับคุณแม่ ก็อาศัยอยู่ในเรือนแพทรงไทย ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาเมื่อคุณพ่อลาออกจากราชการจึงได้ซื้อที่ดินที่อาศัยอยู่ปัจจุบันนี้ในราคา 80 บาท และจ้างคนยกแพริมน้ำมาปลูกที่นี่อีก 80 บาท รวมแล้วบ้านและที่ดินตรงนี้มียุทธราคา 160 บาทในสมัยนั้น”

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ครูสุขและแม่แถม ดุริยประณีต มีบุตร-ธิดา รวมกัน 12 คน แต่เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์ 2 คน จึงเหลือบุตร-ธิดาที่สืบทอดวงดนตรีไทย 10 คน ดังรายนามต่อไปนี้

1. นางชูป	ชุ่มชูศาสตร์	(เสียชีวิต)
2. นายโชติ	คุริยประณีต	(เสียชีวิต)
3. นายชั้น	คุริยประณีต	(เสียชีวิต)
4. นายชั้น (เหย์)	คุริยประณีต	(เสียชีวิต)
5. นางสุดา (เชื่อม)	เขียววิจิตร	(เสียชีวิต)
6. นางแหม่มซ้อย (แหม่ม)	คุริยพันธุ์	(เสียชีวิต)
7. นางชม (เขียว)	รุ่งเรือง	
8. ค.ญ. ตู่กตา	คุริยประณีต	(เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก)
9. นางทัศนีย์ (หรั่ง)	พิณพาทย์	(เสียชีวิต)
10. นางสุจิตต์	อนันตกุล	
11. นายสืบสุด (ไก่อ)	คุริยประณีต	(เสียชีวิต)
12. ค.ช. (เสียชีวิตก่อนตั้งชื่อ)		

บุตร-ธิดาทุกคนล้วนเป็นศิลปินคนสำคัญแห่งวงการศิลปกรรมดุริยางค์ไทยทั้งสิ้น ยกเว้น ค.ญ. ตู่กตา ที่เสียชีวิตตั้งแต่ยังเยาว์ด้วยสาเหตุเล่นและไม้กระดานรับประทาน ทำให้เสียชีวิต และบุตรชายคนสุดท้องที่เสียชีวิตก่อนตั้งชื่อ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติ บุตร-ธิดาของครูสุขและแม่แถม คุริยประณีต ในหัวข้อต่อไป

ภาพ 7 นางชูป ชุ่มชูศาสตร์ (พ.ศ. 2450-2538)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

บุตร-ธิดาของครูสุขและแม่แถม คุรียประณีต

ครูสุขและแม่แถม คุรียประณีต มีบุตร-ธิดาร่วมกัน 12 คน ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติดังต่อไปนี้

คนที่ 1 นางชูป ชุ่มชูศาสตร์

จากคำกล่าวของพจนานา คุรียพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า นางชูป ชุ่มชูศาสตร์ เกิดเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2450 ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ศึกษาวิชาการบรรเลงซอด้วงและซออู้ จัดได้ว่าผู้มีฝีมือดีคนหนึ่ง แต่พอแต่งงานก็เลิกเล่น หันมาประกอบอาชีพค้าขาย โดยเรียนวิชาการทำอาหารและขนมจากป้าหวล ซึ่งเป็นแม่ครัวในวังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (วังเจ้าเจ๊ก) จนเชี่ยวชาญ แล้วนำมาประกอบอาชีพทำขนมกลีบลำดวนส่งขายตลาดบางลำพู เป็นที่ร่ำลือถึงความอร่อยและขายดีมาก

ด้านชีวิตครอบครัว นางชูป ชุ่มชูศาสตร์ สมรสครั้งแรกกับนายระเบียบ นัตรเอก มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ

1. นางบรรเลง สุขโสภี ชื่อเล่นว่า แป๊ะ เป็นหลานรุ่นแรกที่ได้ต่อทำรำนานาฏศิลป์ของมอญที่เรียกว่า มอญรำ จากแม่แถม คุรียประณีต ผู้เป็นยาย สมรสกับนายแสวง สุขโสภี มีบุตร-ธิดา 4 คน คือ วิไล (สมรสกับนายสุชาติ หอมจันทร์เจือ คนเครื่องเป่าของกองดุริยางค์ทหารบก) วีระ (ตุ้) สมศักดิ์ (เฮา) และวิวัฒน์ โดยทายาทรุ่นเหลนสายนี้ไม่มีผู้ใดฝึกหัดดนตรี

2. นายประไพ นัตรเอก ชื่อเล่นว่า ปิ๊ก มีความสามารถบรรเลงฆ้องวง และระนาดทุ้ม เป็นนักดนตรีไทยประจำโรงงานสุราบางยี่ขัน หลังจากเกษียณอายุงาน ได้ประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีอิสระ สมรสกับนางสาวจำลอง พิณพาทย์ (น้องสาวครูประสงค์ พิณพาทย์สามีของครูทัศนีย์ พิณพาทย์) มีบุตร-ธิดา 5 คน คือ ต้อย (เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก) วิชาญ (มีความสามารถทางฆ้องวงและระนาดทุ้ม) กาญจนะ (มีความสามารถทางเครื่องหนัง) เพ็ญจันทร์ และอรอุมา (มีความสามารถทางเครื่องสาย)

ต่อมานางชุบได้สมรสครั้งที่ 2 กับนายปลั่ง ชุ่มชูศาสตร์ (สัสดีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร) มีบุตร 3 คน คือ

1. นายปรีชา ชุ่มชูศาสตร์ ชื่อเล่นว่า “ปี้ด” มีความสามารถบรรเลงเครื่องเป่าพาทย์ได้รอบวง แ่ต่นัดที่สุด คือ ระนาดทุ้ม รับราชการที่กองดุริยางค์ทหารบก สมรสกับนางสาวสุภาภรณ์ โคตรสุ มีบุตรธิดา 2 คน คือ อนงค์นาฏ และชมาพล (จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีความสามารถทางเครื่องหนัง)

2. นายประชุม ชุ่มชูศาสตร์ มีความสามารถทางระนาดเอก สมรสกับนางสาวแตง (ไม่ทราบชื่อ-นามสกุลจริง) มีบุตร 2 คน คือ อภิชาติและอภิเชษฐ์ (สามารถบรรเลงดนตรีไทยได้)

3. นายธีรศักดิ์ ชุ่มชูศาสตร์ ชื่อเล่นว่า โด้ สามารถบรรเลงฆ้องไทยและฆ้องมอญได้อย่างดี สมรสกับนางสาวสังวาล คำแหงฤทธิ์ มีธิดา 2 คน คือ อรุณีและจิราพร จากนั้นนางชุบได้เสียชีวิตลงเมื่อปี พ.ศ. 2538 สิริอายุ 88 ปี

ภาพ 8 นายธีรศักดิ์ ชุ่มชูศาสตร์ (โด้)

ที่มา. จากงานไหว้ครู-ครอบครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ณ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2552

ภาพ 9 นายโชติ คุริยประณีต (พ.ศ. 2452-2516)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

คนที่ 2 นายโชติ คุริยประณีต

จากคำกล่าวของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า นายโชติ คุริยประณีต หรือที่เหล่าลูกศิษย์จะเรียกว่า ครูโชติ ใน หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ คุริยประณีต (2517) บันทึกไว้ว่า เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2452 ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบุตรคนที่ 2 และเป็นหัวหน้าครอบครัวคนสำคัญนับแต่ครูสุขเสียชีวิต

ด้านการศึกษาวิชาสามัญ เมื่อวัยเยาว์เรียนหนังสือที่วัดสามพระยา โดยเจ้าอาวาสในสมัยนั้นเป็นครูสอน ต่อมาโรงเรียนพาณิชยการได้ตั้งขึ้นใหม่ในวัดนั้น จึงย้ายเข้าไปเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และย้ายมาเรียนต่อที่โรงเรียนวัดสังเวชวิทยาราม จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี โดยเริ่มจากบิดาเป็นครูคนแรกจับมือต่อเพลงสากล จากนั้นก็ค่อยแตกฉานในทางดนตรีขึ้น โดยครูสุขได้นำไปฝากเรียนกับครูผู้เชี่ยวชาญทางดนตรี เช่น เรียนเปียโนกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เรียนเครื่องหนังหน้าทับกับพระพาทย์บรรเลงมรณ (พิม วาทิน) เรียนขับร้องกับขุนระทึก แม่สืมแป้น และครูกิ่ง ได้เรียนเพลงมอญพร้อมทั้งรำเจ้ารำผีและหน้าทับตะโปนมอญ เปิงมางคอก

ที่เป็นของมอญแท้ ๆ จากกรุงจำปา ซึ่งเป็นครูปี่พาทย์มอญอยู่ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ครูโชติจึงเป็นครูดนตรีไทยที่มีความสามารถเก่งรอบวงเครื่องปี่พาทย์ และขับร้องได้ไพเราะจนเป็นที่กล่าวขวัญถึงทุกวันนี้

ด้านชีวิตการทำงาน ครูโชติได้ถวายตัวเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กฝ่ายมหรสพ ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่อายุ 17 ปี เมื่อ พ.ศ. 2469 จนถึง พ.ศ. 2478 ทางราชการได้โอนแผนกปี่พาทย์และโขนหลวงมาเป็นแผนกดุริยางค์ไทยและนาฏศิลป์ไทย ขึ้นอยู่กับกองการสังคีต กรมศิลปากร โดยระหว่างปี พ.ศ. 2500-2510 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทยคนที่ 4 นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งแผนกนี้ขึ้นมา และเกษียณอายุราชการเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2513

ด้านชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับนางสาววาสนา (ไม่ทราบนามสกุล ผู้สืบเชื้อสายชนชาติมอญจากเจ้าพระยามหาโยธานราธิปคิรีพิชัยณรงค์ (พญาเจ่ง) มีบุตร-ธิดา 5 คน คือ

1. นางวิเชียร จารุวัฒน์ ชื่อเล่นว่า “แขก” มีความสามารถทางการขับร้องเพลงไทยเดิม รับราชการเป็นครูสอนขับร้องที่โรงเรียนวัดสังเวชวิทยาราม สมรสกับนายอำพล (อืด) จารุวัฒน์ มีบุตร-ธิดา 4 คน คือ อรวินทร์ พิรวัฒน์ ชีรวิทย์ และพิงพิทย์ ซึ่งทุกคนมีความสามารถทางการขับร้องเพลงไทยสากล

2. พันเอก วิชาญ ดุริยประณีต ชื่อเล่นว่า “คำ” สามารถบรรเลงฆ้องวงได้ ในระดับดี มีบุตร-ธิดาหลายคน แต่ที่มีชื่อเสียงคือ ฉัตรชัย หรือนก ซึ่งสามารถบรรเลงฆ้องวงและเครื่องหนังได้ ต่อมาได้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนตั้งวงดนตรีสากลชื่อ เฉลียง และก่อตั้งบริษัทคิตา ผลิตผลงานเพลงไทยสากล และเป็นนักแต่งเพลงให้กับค่ายเพลงต่าง ๆ สร้างชื่อเสียงให้กับนักร้องหลายคน

3. นางชวงส์ บุญญาหาร มีความสามารถทางนาฏศิลป์ไทย รับราชการอยู่ที่กรมศิลปากร มีชื่อเสียงจากการแสดงในบทกามณี (เรื่อง ราชธิดา ตอนสมิงพระรามอาสา) สมรสกับนายสนั่น บุญญาหาร มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ ไข่มุก (มีความสามารถทางนาฏศิลป์ไทย) และวิทย์นันท์ (มีความสามารถทางดนตรีสากล)

4. นายชวลิต ดุริยประณีต ชื่อเล่นว่า “เบียร์” มีความสามารถทางเครื่องหนัง และเคยเป็นผู้ควบคุมการบรรเลงของวงดุริยประณีต ในช่วงระยะเวลาหนึ่งหลังจากที่

ครูสุพจน์ โตสง่า (ผู้ควบคุมการบรรเลงและนักระนาดเอกของวงฯ) ได้ลาออกไป นอกจากครูเบี้ยวจะมีความเชี่ยวชาญทางดนตรีไทยแล้ว ยังสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีสากลได้ในระดับดี โดยเฉพาะกีตาร์ สมรสกับนางสาวจำเนียร (เคียว) หลีกภัย (น้องสาวคนสุดท้องของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของประเทศไทย) มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ ทอขวัญและทอปอ ซึ่งมีความสามารถทางขับร้องเพลงไทยสากลทั้ง 2 คน

5. นางแนนน้อย ศรีขาว มีความสามารถทางรำละคร สมรสกับนายเกรียงไกร ศรีขาว มีบุตร 2 คน คือ คนพ หรือ ฟลุ๊ค (มีความสามารถทางเครื่องดนตรีสากล โดยเฉพาะเปียโน) ธนวิทย์ หรือ บานาน่าโบ๊ท (เป็นนักร้องเพลงไทยสากล และโปรดิวเซอร์ชื่อดัง)

ด้านผลงาน ซึ่งนอกจากครู โชติจะเป็นนักดนตรีและนักร้องแล้ว ยังเป็นกวีที่ชอบคิดชอบเขียน จึงมีผลงานการประพันธ์มากมาย เช่น กลอนที่เขียนเล่าถึงประวัติชีวิตของตนเองว่า

เริ่มกำเนิดเกิดที่บ้านตายาย	ด้านซ้ายวัดสังเวชเขตสถาน
ตกฟากใกล้สนธยาราตรีกาล	กลองระฆังดังกังวานก้องระงม
วันนั้นเป็นวันแรมสิบค่ำ	ฝนพรำทั้งวันพลันเหมาะสม
ฤกษ์งามยามดีที่รื่นรมย์	เกิดเป็นชายก็สมอารมณ์ปอง
วันอาทิตย์เดือนยี่ปีระกา	สองพันสี่ร้อยห้าสอง
ผิวดำเหมือนลักทาที่หน้ากลอง	เสียงร้องก็ดังกังวานไกล
ครบอาการสามสิบสองของมนุษย์	ถึงจะไม่ผ่องผุดก็ใช้ได้
สืบเผ่าพงศ์ดำรงดนตรีไทย	ได้ใช้ในสกุลพระราชทาน
ต่อมาอายุครบหกปี	จัดให้มีไหว้ครูกันที่บ้าน
พ่อได้เป็นบูรพาจารย์	เริ่มเพลงสาธุการแต่นั้นมา
ครั้นอายุแปดขวบประจวบเหมาะ	จำเพาะจะต้องย้ายซึ่งเคหา
ไปอยู่หน้าวัดสามพระยา	ได้เข้าเรียนวิชาสามัญ
ท่านครูผู้สอนภาษาไทย	ซึ่งเป็นสมภารใหญ่ที่วัดนั้น
สละเวลาให้พวกเราเล่าเรียนกัน	ถึงขั้นอ่านเขียนเรียนรู้ดี
ทางรัฐจัดตั้งโรงเรียนใหม่	ให้นามพลีการสถานที่ (พณิชยการ)
นับว่าเป็นโฉลกโชคดี	ได้เข้าเรียนประถมสี่ดีกระไร

ปีต่อมาเรียน ม. หนึ่ง ถึง ม. สอง
แม่ซื้อบ้านซื้อที่ดินอะไร

ย้ายมาเรียนวัดสังเวชด้วยเหตุผล
เพื่อนบางคนได้แต่ทำช่วยซ้ำเติม

จึงย้ายจาก ร.ร. พาณิชการ
สอบได้ ม. สาม ตามความเพียร
แต่นั้นมาช่วยบิดาหาเงิน
เป็นอาชีพเปลี่ยนทุกข์สนุกดี

เลิกงานโน้นไปงานนี้ไม่มีขาด
ส่วนลูกกวาดยากลำบากครัน
จะฟังลูกฟังเต้าก็เขียววัย
จะให้เรียนแต่ดนตรีที่จำนง

ฟังได้เพียงช่วยติกรับเงินฉาบไหม่ง
ฝึกพอให้ได้ยินเพื่อชินเคย
บุญของพ่อผู้ก่อให้เกิด
ทั้งหญิงชายสืบสายสัมพันธ์

ใน หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ ดุริยประณีต (2517)

ซึ่งครูโชติแต่งกลอนที่มีความหมายอันลึกซึ้งกินใจไว้เมื่อปี พ.ศ. 2490 ให้ชื่องานนี้ว่า
“เพื่อลูก” ความว่า

กลางแสงแดดแผดกล้ากลางฟ้ากว้าง
งานหนักเอาเบาสู้มิดูคาย
สู้กับความยากจนทนฟันฝ่า
การศึกษาให้ได้รับประดับตัว
อุตสาหะทำทุกอย่างในทางถูก
พอมานะกัฒน์พันทุกวันวาร
ยามข้าวยากหมากแพงทุกแห่งหน
ถึงถูกคนประณามหยาบเขี้ยว

จำเป็นต้องย้ายสถานมาบ้านใหม่
มิห่างไกลใกล้ชิดติดที่เดิม

เพราะลูกชนชั้นนักจักฮักเหิม
ริเริ่มไม่สนใจในการเรียน

มาอยู่โรงเรียนใกล้บ้านเริ่มอ่านเขียน
เพราะที่นั่นชั้นเรียนหมดพอดี
ในด้านศิลปินทุกถื่นที่

งานมิให้ทำประจำวัน
บ้านพี่พาทยมีน้อยในครั้งนั้น
บางวันรับไว้ตั้งหลายวง
ทั้งเพลงการยังไม่ได้ดังประสงค์

ทางหนังสือลูกก็คงไม่รู้เลย
ก็พอโล่งใจบ้างกว่านั่งเฉย
เหมือนต้นเตยแตกหน่อก็เช่นกัน
ลูกที่เกิดได้มาช่วยกันสร้างสรรค์
ช่วยป้องกันดนตรีไทยให้ยั่งยืน

ทำทุกอย่างเพื่อชีวิตคิดชวนขาย
ความมุ่งหมายเพื่อเพียงเลี้ยงครอบครัว
พ่อตั้งหน้าเลี้ยงลูกไปมิให้ชั่ว
มิต้องกลัวอดโง่งงดักดาน
ก็เพื่อลูกได้ดีมีหลักฐาน
มิเกียจร่ำนการกิจสักนิดเลย
พ่อก็ทนสู้ชะตาอย่างซาเฉย
ก็ไม่เคยท้อถอยและน้อยใจ

กลางแสงแดดแผดกล้ากลางฟ้ากว้าง เพื่อหนทางอนาคตลูกสดใส
ถึงอดข้าวพอก็ยอมอดคอมไว้ เพื่อเอาให้ลูกซื้อหนังสือเรียน

เมื่ออ่านงานของครูโชติแล้วทำให้เข้าใจศิลปะแห่งการดำรงชีพในฐานะศิลปินที่ต้องผจญชีวิตวงดนตรีไทยและชีวิตครอบครัวให้อยู่รอด และก้าวผ่านพ้นอุปสรรคนานัปการ หลังม่านศิลปินมักเป็นเช่นนี้เสมอ ดังที่ครูโชติ (หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ คุริยประณีต, 2517) กล่าวว่า “แต่นั้นมาช่วยบิดาหาเงินในด้านศิลปินทุกถิ่นที่เป็นอาชีพเปลื้องทุกข์สนุกดี... กลางแสงแดดแผดกล้ากลางฟ้ากว้าง ทำทุกอย่างเพื่อชีวิตคิดขวนขวาย งานหนักเอาเบาสู้มีคุณค่า ความมุ่งหมายเพื่อเพียงเลี้ยงครอบครัว”

หลังการเกษียณอายุราชการเพียง 3 ปี ครูโชติได้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2516 สิริอายุ 64 ปี งานพระราชทานเพลิงศพครูโชติ คุริยประณีต จัดขึ้นเมื่อวันพุธที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2517 ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งลูก ๆ ของท่านได้ประพันธ์บทกลอน ชื่อ พระคุณของพ่อ ลงใน หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ คุริยประณีต (2517) ความว่า

พระคุณพ่อก่อลูกมาการุนยัง	ให้พึ่งพิงอบรมบ่มนิสัย
พ่อรักลูกผูกพันทุกวันวัย	เลี้ยงลูกให้เป็นคนดีศรีสกุล
ลูกอยากได้นั้นนี้ลูกซื้อมาก	แม่นมिनอกเขตความดีที่เกื้อหนุน
พ่อตามใจหาให้อย่างใจบุญ	อันพระคุณพ่อลึกล้ำสุดคณนา
บัดนี้พ่อมาพราจากไปแล้ว	เหมือนไทรแก้วโคนล้มตรมหนักหนา
เหมือนหางเสือหลุดพราจากนาวา	เหมือนบุปผาขาดน้ำเลี้ยงเยี่ยงเดียวกัน
ลูกโศกเศร้าเฝ้าคิดถึงกะเนิงหา	ลูกโศกาอาลัยสิ้นจนเสียขวัญ
โอ้พ่อจำ พ่ออยู่ไหน ในโลกกันต์	ขอพ่อนั้นสู่สุคตินิรันดร์

ภาพ 10 นางวิเชียร จารุวัฒน์ (แอก)

ที่มา. จากภาพถ่ายของพจนา ดุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

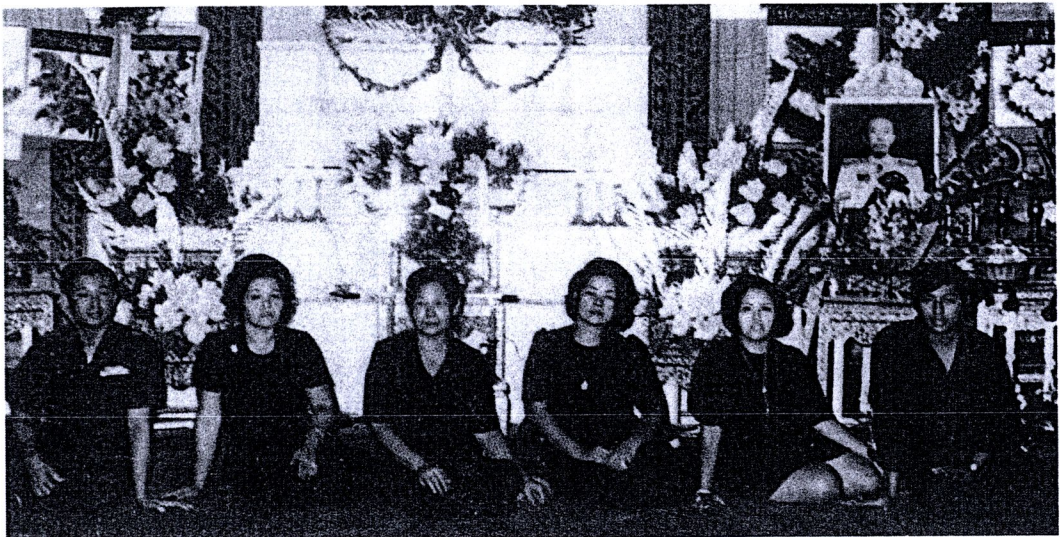
ภาพ 11 นิตราชัย ดุริยประณีต (นก วงเหลียง)

ที่มา. จาก กิจกรรมห้องสมุดนิทรรศน์รัตนโกสินทร์, โดย นิทรรศน์รัตนโกสินทร์, 2553, ค้นเมื่อ 14 มกราคม 2553, จาก http://www.nitasrattanakosin.com/activity_details.php?a_id=22&a_cat_id=1

ภาพ 12 รณวิทย์ ศรีขาว (บานาน่า โป๊ท)

ที่มา. จาก ข่าวและกิจกรรม: บานาน่า โป๊ท ไม่สนกระแส หุ่่มสุดตัว เปิดค่ายเพลง *Banana Banana*, โดย You2play.com, 2553, ค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2553, จาก <http://www.you2play.com/news/page,news/id,2518>

ภาพ 13 ครอบครัวของครูโชติ ในงานสวดพระอภิธรรมศพครูโชติ ดุริยประณีต

ที่มา. จาก หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ ดุริยประณีต, 2517, ม.ป.ท.

ภาพ 14 นายชื่น คุริยประณีต (พ.ศ. 2454-2507)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

คนที่ 3 นายชื่น คุริยประณีต

นายชื่น คุริยประณีต หรือที่ศิษย์ทั่วไปเรียกว่าครูชื่น ใน หนังสือที่ระลึกงาน-
ฌาปนกิจศพนายชื่น คุริยประณีต (2509) บันทึกไว้ว่า นายชื่น เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 19 มกราคม
พ.ศ. 2454 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นบุตรคนที่ 3
ของตระกูลคุริยประณีต

ด้านการศึกษาวิชาสามัญ เมื่อวัยเยาว์ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนพาณิชยการสามพระยา

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี ครูชื่นเรียนดนตรีควบคู่ไปกับวิชาสามัญ โดยมีบิดา
เป็นบูรพาจารย์คนแรก ได้จับมือฝึกหัดตีฆ้องวงใหญ่โดยเริ่มจากเพลงสาธุการตามแบบ
ฉบับเบื้องต้นของนักดนตรีไทย จนอายุประมาณ 15 ปี ได้รับหน้าที่เป็นคนระนาดเอก
ประจำวงคุริยประณีต และได้ฝากตัวเป็นศิษย์พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)
ครูชื่นเป็นคนระนาดที่มีฝีมือดีเยี่ยมไปประชันวงที่ไหนทั้งที่ด้วยความบังเอิญบ้าง มีเจตนา
ประชันบ้าง ท่านก็มักจะเอาตัวรอดได้ ทำให้คณะคุริยประณีตได้รับชัยชนะจนมีชื่อเสียง
เป็นที่รู้จักของนักดนตรีทั่วไป

ครูจีนเข้ารับราชการเมื่อ พ.ศ. 2469 จากการแนะนำของพระศุภสิริสวามิภักดิ์ โดยเข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระหว่างที่รับราชการอยู่นั้นได้มีการประชันวงครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ดนตรีไทย ที่วังสราญวัลย์ มีวงปี่พาทย์ด้วยกัน 3 วง คือ วงบางกอแหลม ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ วงบางขุนพรหม ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต และวงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูจีนเป็นคนระนาดที่กล้าหาญ อาสาเข้าชิงชัย ทำให้ครูจีนได้ครูเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน คือ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นผู้ปรับวงและต่อเพลงอาเสียบให้ แม้มีเวลาฝึกซ้อมเพียง 8 วัน แต่ด้วยปฏิภาณไหวพริบและฝีมือที่ยอดเยี่ยม จึงทำให้ครูจีนเอาตัวรอดมาได้ และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2478 ทางสำนักพระราชวังได้โอนงานการช่างและมหรสพให้มาขึ้นอยู่ในกรมศิลปากร ครูจีนก็โอนย้ายมาด้วย และรับราชการอยู่จนถึง พ.ศ. 2485 ก็ได้ลาออกจากราชการไปประกอบอาชีพเป็นครูอิสระตามที่ต่าง ๆ หลายจังหวัด

ด้านชีวิตครอบครัว ครูจีนได้สมรสครั้งแรกกับนางสาวมณฑิยา (ไม่ทราบนามสกุล) มีบุตรธิดา 3 คน คือ

1. นายสมชาย คุริยประณีต ชื่อเล่นว่า แอ๊ด มีความสามารถบรรเลงระนาดเอกได้ในระดับดี เสียชีวิตตั้งแต่วัยหนุ่ม
2. แอ้ว (ไม่ทราบชื่อจริง) เป็นผู้หญิง ได้รับการถ่ายทอดท่ามอญรำจากครอบครัวสมรสกับนายสง (ไม่ทราบนามสกุล) ประกอบอาชีพเป็นช่างไม้ (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)
3. นายไพฑูรย์ คุริยประณีต ชื่อเล่นว่า ตี สามารถขับร้องเพลงไทยได้ (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)

ครูจีนได้สมรสครั้งที่ 2 กับ นางสาวดารา นาวิเสถียร มีบุตร-ธิดา 4 คน คือ

1. นายคณัย คุริยประณีต ชื่อเล่นว่า จุก เป็นนักดนตรีบรรเลงตามโรงลิเกคณะต่าง ๆ (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)
2. แตน (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)
3. แมว (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)
4. เม้า (ไม่ทราบข้อมูลนอกจากนี้)

ด้านผลงาน ครูชั้นได้ประพันธ์เพลงโหมโรงมอญพ่ายพ โดยตัดอัตราจังหวะ เพลงแขกโอด สามชั้น ลงเป็นสองชั้นและชั้นเดียว ครอบเป็นเพลงเถา และปรับปรุง เพลงในฉบับเรื่อง ราชาริราช ตอนลาวแก่นท้าวกัณนี้ว

วาระสุดท้ายของชีวิต ครูชั้นใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดลพบุรี แล้วล้มป่วยด้วยโรคมะเร็ง ที่คอ จึงกลับมารักษาตัวที่บ้านคุรียประณีต และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2507 สิริอายุ 53 ปี งานฌาปนกิจศพของครูชั้น คุรียประณีต จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2509 ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งพี่น้องของครูชั้นได้ประพันธ์ บทกลอนไว้อาลัยชื่อ พี่พี่ น้องน้อง ลงใน หนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพนายชั้น คุรียประณีต (2509) ว่า

อนิจจาเสียงระนาดที่กราดเกรี้ยว	ทั้งปราดเปรียวเชิงเพลงบรรเลงลั่น
เคยกังวานหวานหูอยู่ทุกวัน	มาว่างกรรมहांหายเสียดยานัก
น้องชั้นต้องพรากจากไกล	ยังจำได้ในฝีมือลือประจักษ์
ทั้งเก็บกรอรวกวดฉลาดนัก	ทั้งเยื้องยักยลแบบฉบับบรรเลง
ช่างสมศักดิ์สกุลคุรียประณีต	รู้สังกิติมิให้ใครชมเหง
รู้รักษาเผ่าพงษ์คำรงเพลง	ด้วยตนเองฝึกฝนจนชำนาญ
ได้ร่วมวงกันมานานฉันน้องพี่	เคยคิดสติขับประโคมขาน
ฉันพี่น้องปองรักสมัครมาน	ทุกวันวารเคยรวมร่วมน้ำใจ
ถึงยามคราวประชันขันแข่ง	ได้ร่วมแรงร่วมจิตคิดเกรงไม่
ใช้ฝีมือเป็นอาวุธสุดเกรียงไกร	ชั้นจึงเป็นธงชัยในพวกเรา
แต่ครั้งนี้ชั้นต้องพรากจากพี่น้อง	มาตัดช่องน้อยหนี่พี่น้องเศร้า
มีแต่ความทุกข์มารุกเร้า	ต่างคนเฝ้าโศกาอาลัย
น้องพี่ขอตั้งจิตอธิษฐาน	ขอให้ดวงวิญญาณอันสดใส
ไปสู่แดนสวรรค์ ณ ครรลัย์	เปรมใจได้สุขทุกเมื่อเทอญ

ภาพ 15 นายชั้น คุริยประณีต (พ.ศ. 2457-2496)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

คนที่ 4 นายชั้น คุริยประณีต

จากคำกล่าวของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า นายชั้น คุริยประณีต หรือศิษย์ทั่วไปเรียกว่า ครูชั้น เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2457 เป็นบุตรคนที่ 4 ของตระกูลคุริยประณีต เดิมมีชื่อว่า เหย้ มีความสามารถในการบรรเลงวงปี่พาทย์ได้รอบวง ยกเว้นปี่ใน

ด้านการเรียนวิชาสามัญ ครูชั้นเรียนที่โรงเรียนแนบวิทยา

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี ได้เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา เมื่ออายุราว 5-6 ขวบ พออายุได้ 7 ขวบ ก็ติดตามบิดามารดาไปปฏิบัติงานดนตรีปี่พาทย์ ครั้นอายุได้ 10 ขวบ ก็ตีฆ้อง ตีระนาด ตีกลองได้คล่อง จากนั้นบิดาได้ส่งตัวเข้าไปอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ ถนนพระอาทิตย์ เวลาโรงเรียนเปิดก็เรียนหนังสือที่โรงเรียนแนบวิทยา

ในวัยหนุ่มได้เข้าสังกัดวงปี่พาทย์และมหรสพหลวงประจำอยู่ท้ายวังหลวง มาตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เป็นศิษย์ของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) โดยพระยาเสนาฯ ได้กรุณามาต่อระนาดให้ถึงบ้าน และได้เป็นศิษย์ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) หลวงบำรุงจิตเจริญ (ชูป สาตนะวิลัย) ครูมนตรี ตราโมท และครูสอน วงฆ้อง

ด้านชีวิตครอบครัว ครูชั้น ครูยิประณี ได้แต่งงานกับนางสาวจิตรรา โชติมัย บุตรีของพระผ่านนทิว่อง (เปล่ง) และนางอ่อน โชติมัย มีบุตร 3 คน คือ

1. นายชูใจ ครูยิประณี (หมุด) มีความสามารถบรรเลงได้รอบวงปีพาทย์ รับราชการอยู่กองดุริยางค์ทหารเรือจนกระทั่งเสียชีวิต ไม่มีครอบครัว

2. นายสมชาย ครูยิประณี (หมัด) มีความสามารถบรรเลงได้รอบวงปีพาทย์ เกษียณอายุราชการจากกรมศิลปากร เป็นครูสอนตามสถานศึกษาต่าง ๆ และเป็นผู้ที่ ครูสุจิตต์วางตัวให้สืบทอดวงดุริยางค์คนต่อไป แต่ปัจจุบันกำลังป่วยและรักษาตัว อยู่บ้านที่จังหวัดสมุทรปราการ สมรสครั้งแรกกับนางสาวศรีสมร (ไม่ทราบนามสกุล) มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ สมศักดิ์ สมเกียรติ และศิริลักษณ์ ไม่เป็นคนตรีทั้ง 3 คน ต่อมา ได้สมรสกับนางสาวหทัยา ชิตท้วม มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ สุมาลย์ (มีความสามารถ ด้านรำไทย) และศิวกานต์

3. นายวิชา ครูยิประณี (หลิม) มีความสามารถทางเครื่องหนัง ประกอบอาชีพ เป็นนักมวยและนักดนตรีจนกระทั่งเสียชีวิต

ด้านผลงานครูชั้นได้ร่วมกับครูโชติซึ่งเป็นพี่ชาย แต่งเพลงไว้หลายเพลง

ด้านการสอน มีศิษย์คนสำคัญ คือ ครูบุญยงค์ เกตุคง (ศิลปินแห่งชาติ) ครูสมาน ทองสุโชติ ครูสืบสุด ครูยิประณี หม่อมหลวงสุรภัย สวัสดิกุล ครูจิรัส อาจณรงค์ (ศิลปินแห่งชาติ) และศิษย์จากวงดนตรีบ้านปากเกร็ด วงวัดปะขาว ตำบลสีตุ๊ก อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วาระสุดท้ายของชีวิต ครูชั้นถึงแก่กรรมด้วยโรคตับแข็ง เมื่อปี พ.ศ. 2496 สิริอายุ 39 ปี และได้จัดงานฌาปนกิจศพที่วัดสังเวชวิศยารามในปีเดียวกัน

ภาพ 16 ครูชั้นถ่ายภาพคู่กับครูเข้มซ้อย (น้องสาว) ที่กรมมหรสพ ประตูดิน วังหลวง
ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 17 ครูสมชาย (หมัด) ดุริยประณีต

ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่ายบ้านดุริยประณีต ณ วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2549

ภาพ 18 นางสาวสุดา เขียววิจิตร (พ.ศ. 2460-2540)

ที่มา. จากหน้าปกเพลงไทย ของที่ระลึกแจกในงานพระราชทานเพลิงศพครูสุดา เขียววิจิตร ณ วัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2540

คนที่ 5 นางสาวสุดา เขียววิจิตร

นางสุดา เขียววิจิตร มีนามเดิมว่า เชื้อม ศิษย์ทั่วไปเรียกว่า ครูเชื้อม เกิดเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2459 (สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัตินักดนตรีและนักร้อง, 2549ข, หน้า 200) แต่ประวัติใน หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ครูสุดา-เขียววิจิตร (2540) บันทึกไว้ว่า ครูสุดา เกิดเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2460

จากคำกล่าวของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า ด้านการศึกษาวิชาสามัญ ครูสุดาได้เข้าเรียนที่โรงเรียนแนววิทยา

ด้านการศึกษาวิชาดนตรีไทย ได้เริ่มฝึกหัดขับร้องจากแม่แถมผู้เป็นมารดา มาพร้อม ๆ กับการเรียนสายสามัญ ต่อมาจึงได้เรียนขับร้องกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แหม่ม สุนทรวาทิน)

ด้านชีวิตการทำงาน สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเสนาะดุริยางค์ จัดตั้งวงมโหรีหลวงขึ้น วงหนึ่ง เรียกว่า วงมโหรีข้าหลวง เป็นข้าฯ ในพระองค์โดยเฉพาะ ซึ่งเจ้าคุณเสนาฯ ได้คัดเลือกนักร้องและนักดนตรีที่เป็นสตรีล้วน ๆ ทั้งวง มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ครูสุดาก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับคัดเลือก วงมโหรีวงนี้ประกอบด้วย คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง

นางมหาเทพกษัตริย์ (บรรเลง ซาคริก) นางสาวเพิ่ม ศิลปบรรเลง นางสาวเจริญใจ
สุนทรวาทิน นางสาวเชื้อม (สุตา) ดุริยประณีต นางสาวดารา นาวิเสถียร นางสาวบรรจง
(ศรีนาฏ) เสริมศิริ เป็นต้น วงมโหรีหลวงนี้ทำหน้าที่บรรเลงดนตรีถวายเป็นการ-
ส่วนพระองค์

ภาพ 19 วงมโหรีข้าหลวง (แถวหลังจากซ้าย) ดารา นาวิเสถียร เลื่อน ผลาสินธุ์
ฝรั่ง เปรมประทีน เชื้อม ดุริยประณีต เฉลา วาทิน บรรจง เสริมศิริ (แถวกลางจากซ้าย)
สมใจ นวลอนันต์ สอึง กาญจนผลิน ละมุล คงศรีวิไลย์ น้อม คงศรีวิไลย์ (แถวหน้า
จากซ้าย) เจริญ สุนทรวาทิน และพิน บุญมา

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและยุบเลิกกรมมหรสพ ครุสุตาได้ย้ายเข้ามา
รับราชการในกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ขณะนั้นอายุเพียง 17 ปีเศษ
ในกรมศิลปากรนี้เอง ท่านได้เรียนขับร้องเพิ่มเติมจากหลวงเสนาะกรรณ (พัน
มุกตวาทย์) หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ)
นางนิมิตรราชฐาน (หม่อมจันทร์ กฤษณ ณ อยุธยา) และหม่อมหลวงด่วนศรี วรารณ
ระหว่างที่รับราชการจนถึงเกษียณอายุราชการในกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม
พ.ศ. 2520 ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ร้องเพลงเป็นต้นเสียงประกอบการแสดงโขนละครของ
กรมศิลปากรมาเกือบทุกเรื่อง เช่น ละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ เรื่อง ขุนช้างขุนแผน
ตอนพลายเพชรพลายบัวออกศึก ละครในเรื่อง อิเหนา ตอนลมหอบ เป็นต้น นอกจากนั้น

ครูสุดา ยังได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทางการขับร้องให้แก่ข้าราชการ ครู นักเรียนในสังกัด เพื่อปฏิบัติงานภายในกรมศิลปากรนั่นเอง และเนื่องจากท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแตกฉานด้านการขับร้องเพลงไทย กรมศิลปากรจึงได้ต่ออายุราชการว่าจ้างให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการขับร้อง ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาและต่อเพลงให้กับนักร้อง ในกองการสังคีต กรมศิลปากร ตลอดมาจนถึงแก่กรรม ศิษย์ที่ต่อเพลงจากท่านมีมากมาย หลายคน อาทิ ครูแจ้ง คล้ายสีทอง (ศิลปินแห่งชาติ) ครูบุญเลิศ นาฎพินิจ (ศิลปินแห่งชาติ) ครูพัฒน์ พร้อมสมบัติ ครูสมชาย ทับพร ครูทัศนีย์ ขุนทอง ครูมณฑนา อยู่ยั้งยืน ครูสมบัติ สังเวียนทอง ครูกัญญา โรหิตจล เป็นต้น ครูสุดาได้ชื่อว่าเป็นนักร้องที่มีน้ำเสียงเหมือนแก้วใส และยังสามารถบรรเลงระนาดเอกและฆ้องวงได้เป็นอย่างดี

ภาพ 20 ครูสุดา เขียววิจิตร บรรเลงระนาดเอกร่วมกับครอบครัว

ที่มา. จากภาพถ่ายของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

ด้านชีวิตครอบครัว ครูสุดาได้สมรสกับนายฤกษ์ เขียววิจิตร มีบุตร-ธิดา 7 คน คือ

1. นายดำรง เขียววิจิตร สามารถบรรเลงระนาดทุ้มได้ สมรสกับนางสาวรัตเกล้า มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ รังสียาและสุทธิพงษ์ ไม่เป็นดนตรีทั้ง 2 คน

2. นายนิรศ เขียววิจิตร สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้ครบวงปีพาทย์ ไม่มีครอบคร้ว

3. นางสาว นวล เจริญทอง ชื่อเล่นว่า แจ้ว เป็นนักร้องอยู่กรมศิลปากร สมรสกับ นายกรง เจริญทอง มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ สกกล อรกาญจน์ และกุสุมาลย์ ไม่เป็นคนตรี ทั้ง 3 คน

4. นางจรัส อิศรางกูร ณ อยุธยา ชื่อเล่นว่า ตัวเล็ก สามารถขับร้องเพลงไทยเดิมได้ สมรสกับนายอำพล อิศรางกูร ณ อยุธยา มีธิดา 2 คน คือ จิตสราญและหทัยชนิต ซึ่งสามารถ ขับร้องเพลงไทยเดิมได้ทั้ง 2 คน

5. นายมนู เขียววิจิตร ชื่อเล่นว่า หยาบ รับราชการกองดุริยางค์ทหารบก มีความเชี่ยวชาญทางการบรรเลงเครื่องหนัง สมรสกับนางสาววันดี มีธิดา 1 คน คือ รัชพรรณ มีความสามารถด้านการรำไทย

6. นางสาวนันท์ มलयานนท์ เดิมชื่อ โชนัน (เป็นนักร้อง) สมรสกับนายมานิตย์ มलयานนท์ มีธิดา 2 คน คือ ชีวัน หรือ บุ่ม (มีความสามารถด้านรำไทย) และคลฤดี หรือ ปี่ (เป็นคนจะเข้ของวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์)

7. นายมนัส เขียววิจิตร ชื่อเล่นว่า ตัง สามารถบรรเลงเครื่องปีพาทย์ได้รอบวง รับราชการอยู่กองดุริยางค์ทหารบก สมรสครั้งแรกกับนางสาวจามร มีธิดา 1 คน คือ เปรมยุดา (สามารถรำไทยได้) สมรสครั้งที่ 2 กับนางสาววรรณ มีบุตร 1 คน คือ สกกล (ไม่เป็นดนตรี)

ชีวิตในช่วงบั้นปลายของครูสุดา ป่วยด้วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง แต่ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้มีจิตใจที่เข้มแข็ง ชอบไปไหนมาไหนด้วยการเดินหรือทำงานบ้าน ซึ่งเป็นการออกกำลังกาย ทำให้สามารถต้านทานความป่วยไข้ได้ตลอดมา จนเมื่อท่าน อายุย่างเข้า 80 ปี อาการของโรคประจำตัวเริ่มกำเริบมากขึ้น มีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร ทรงตัวไม่ได้อย่างปกติ ความจำเสื่อม จนเมื่อเวลาบ่ายของวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2540 ครูสุดามีอาการอ่อนเพลีย หัวใจเต้นอ่อน หลาน ๆ จึงนำส่งโรงพยาบาล และท่านก็จากไป ด้วยอาการสงบ เวลาประมาณเที่ยงคืนของวันที่ 19 เมษายน สิริอายุ 79 ปี 9 เดือน 12 วัน งานพระราชทานเพลิงศพครูสุดา เขียววิจิตร จัดขึ้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ณ ฌาปนสถานกรมตำรวจ วัดศรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร

ภาพ 21 ครูสุดา เพียววิจิตร นั่งถ่ายรูปคู่กับครูเหนียว คุริยพันธุ์ ในการประกวดลิเก-
แห่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2495

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 22 นายอุทัย เพียววิจิตร หรือนายเร็กซ์ เพียววิจิตร

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 23 นางแหม่มซ้อย คุริยพันธุ์ (พ.ศ. 2462-2526)

ที่มา. จากหน้าปกเทพเพลงไทย ของที่ระลึกแจกในงานพระราชทานเพลิงศพครูแหม่มซ้อย คุริยพันธุ์ ณ วัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527

คนที่ 6 นางแหม่มซ้อย คุริยพันธุ์

จากคำกล่าวของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) เล่าว่า นางแหม่มซ้อย คุริยพันธุ์ หรือครูแหม่ม เกิดเมื่อวันอังคารที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2462 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่ครูสุข ผู้เป็นบิดา ได้ลาออกจากราชการมาประกอบอาชีพส่วนตัวที่บ้านแล้ว แต่เดิมนั้นครูแหม่มซ้อยมีนามว่า แหม่ม และมาปรับเป็น แหม่มซ้อย ในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม (ในสมัยนั้นมีประกาศของสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องชื่อบุคคล โดยแบ่งชื่อหญิง ชื่อชาย จึงมีศิลปินเปลี่ยนชื่อตามสมัยนิยมหลายคน อาทิ เชื้อม คุริยประณีต เป็น สุดา คุริยประณีต เจริญ สุนทรวาทิน เป็น เจริญใจ สุนทรวาทิน และบรรจง เสริมศิริ เป็น ศรีนาฏ เสริมศิริ เป็นต้น)

ด้านการศึกษาวิชาสามัญได้เริ่มเรียนที่โรงเรียนแนบวิทยา ท่านเป็นคนเรียนเก่งและรักการเรียนมาก

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี ในระยะแรกได้เริ่มเรียนขับร้องกับแม่แถมผู้เป็นมารดา และได้ฝากตัวเป็นศิษย์เรียนขับร้องเพลงไทยกับพระยาเสนาะดุริยางค์ (แหม่ม สุนทรวาทิน)

ด้านการทำงาน ครูเข้มซ้อยได้รับการบรรจุให้เป็นมโหรีหลวงรุ่นถัดจากครูสุดา เขียววิจิตร โดยทำหน้าที่ตีระนาดทุ้มบ้าง ตีฆ้องวงบ้าง ขับร้องบ้าง ผลัดเปลี่ยนกันไปตามโอกาส ซึ่งกษภรณ์ ตราโมท (2552, หน้า 206-207) ได้รวบรวมบทความของครูมนตรี ตราโมท ในหนังสือชื่อ *ชีวิตวาที มนตรีภัก: สาระชีวิตของผู้คนจากวาทะของครูมนตรี ตราโมท* ซึ่งกล่าวถึงครูเข้มซ้อยไว้ตอนหนึ่งว่า

“เจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ ดำริให้ตั้งวงมโหรีหญิงขึ้นโดยรับสมัครสตรีที่มีความรู้ความสามารถบรรเลงได้แล้ว เข้ามารับราชการให้ถวายตัวเป็นข้าหลวงในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 วงมโหรีหญิงที่รับสมัคร ครั้งแรกยังมีน้อยคน บรรเลงได้เพียงวงเล็ก ๆ เจ้าพระยาวรพงศ์ฯ จึงให้รับสมัครเด็กหญิงเพื่อฝึกขับร้องและบรรเลงมโหรีเพิ่มเติมขึ้นอีกวงหนึ่งในรุ่นนี้แหละที่เด็กหญิงเข้ม ดุริยประณีต ได้เข้ามาสมัคร เด็กคนนี้เป็นผู้มีเสียงไพเราะอ่อนหวาน ฟังเย็นระรื่นหู มีสติปัญญาดี ต่อเพลงได้ง่าย และมีความทรงจำดี . . .

ครั้นหมวดดุริยางค์ไทยต้องมีหน้าที่ช่วยในการบรรเลงส่งวิทยุกระจายเสียง จึงจำเป็นต้องโอนนักเรียนจากวงมโหรีหญิงมาประจำวงดนตรีของหมวดดุริยางค์ไทย . . .

โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ วงปีพาทย์ไม้แข็ง วงปีพาทย์ไม้นวมกลุ่มหนึ่ง วงเครื่องสายกับวงมโหรีกลุ่มหนึ่ง ในกลุ่มหนึ่ง ๆ ใช้นักดนตรีรวมกัน จัดสรรตามความเหมาะสม วงปีพาทย์ไม้แข็งและไม้นวมมีนักร้อง 4 คน คือ อุษา สุคันธมาลัย บรรจง เสริมศิริ เชื้อม ดุริยประณีต และดารา นาวิเสถียร คุณครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้ปรับและต่อเพลงให้ ส่วนวงเครื่องสายและวงมโหรีมีนักร้อง 3 คน คือ เจริญ สุนทรวาทีน เฉลา วาทิน และเข้ม ดุริยประณีต พระเพลงไพเราะ (โสม สุวาทิน) กับข้าพเจ้าร่วมกันปรับและต่อเพลงให้”

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง วงดนตรีมโหรีหลวงก็สลายตัวไป

ครูเข้มซ้อยจึงย้ายเข้ามารับราชการในกรมศิลปากร ตามบันทึกประวัติราชการลงไว้ว่า เริ่มปฏิบัติงานเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2476 ขณะนั้นครูมีอายุเพียง 14 ปี ท่านได้เรียนขับร้องเพิ่มเติมกับหลวงเสนาะกรณ (พัน มุกตวาทย์) โดยเฉพาะเพลง 3 ชั้น เพลงตับ เพลงเถา ตลอดจนเพลงไทย และเสภามอญ ครอบกระบวนการขับร้องสำหรับ

ประกอบการแสดงโขนและละคร ในขณะนั้นมีนักร้องรุ่นเก่ากว่าท่านอยู่หลายคน อาทิ
ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูสุดา เขียววิจิตร ครูเจริญใจ สุนทรวาทีน ครูศรีนาฏ เสริมศิริ
ทั้งยังได้ต่อเพลงใหม่ ๆ จากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูมนตรี ตราโมท
หม่อมจันทร กุญชร ณ อยุธยา และหม่อมหลวงถ้วนศรี วรวรรณ

การรับราชการในกรมศิลปากร นับจากเดือนมกราคม พ.ศ. 2476 จนถึงวาระ
เกษียณอายุราชการในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 นับเป็นเวลานานถึง 46 ปี โดยระยะแรก
ได้ทำหน้าที่สอนขับร้องในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ซึ่งปัจจุบัน คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์
ระยะต่อมาเมื่องานในกองการสังคีตมีมากขึ้น จึงลงงานสอนนักเรียนมาทำหน้าที่นักร้อง
และต่อเพลงให้แก่�ักร้องในกองการสังคีต ซึ่งมีศิษย์มากมาย อาทิ ครูแจ้ง คล้ายสีทอง
(ศิลปินแห่งชาติ) ครูลอย รัตนทัศนีย์ ครูสมชาย ทับพร ครูพัฒน์ พร้อมสมบัติ
ครูมณฑนา อยู่ยั้งยืน ครูกัญญา โรหิตาจร และยังได้ช่วยจัดเกลาการขับร้องให้กับนักร้อง
ในกองดุริยางค์สากลอย่างครูนิภา หวังในธรรม ด้วย ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2491
กรมศิลปากรจัดพิมพ์โน้ตเพลงไทยตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ด้วยความที่ครูแซมซ้อยมีความรู้และได้เพลงมาก จึงได้รับมอบหมายให้เป็นผู้บอกเพลง
เหล่านั้น โดยร้องให้คุณพิณฯ แซ่บบาง ฟังทีละตอนสั้น ๆ แล้วเขียนแยกออกมาเป็น
ตัวโน้ตสากล และในสมัยที่นายชนิด อยู่โพธิ์ เป็นอธิบดีกรมศิลปากร ได้มีการบันทึก
แผ่นเสียง ครูแซมซ้อยได้รับการคัดเลือกให้ร้องเพลงหลายเพลง เช่น เพลงเขมรไทรโยค
เพลงบุหลันลอยเลื่อน เพลงทองย่อน เพลงนเรศร์ชนช้าง เพลงแขกพราหมณ์ และเพลง-
แอ่วเกล้าซอ ที่ร้องคู่กับครูเสรี หวังในธรรม (ศิลปินแห่งชาติ) ผลงานเหล่านี้เป็นสิ่งที่
แสดงถึงความรู้ความสามารถของครูที่เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ด้วยเอกลักษณ์ของ
การขับร้องที่ได้อารมณ์ความรู้สึกให้ตรงกับความมุ่งหมายของกวีที่สร้างสรรค์คำประพันธ์
ทำให้บทกวีนั้นมีชีวิตเข้าถึงอารมณ์ผู้ฟังให้คล้อยตาม และการปรับทางขับร้องให้เข้ากับ
การบรรเลงดนตรีในแต่ละประเภท เช่น วงปี่พาทย์ไม้แข็งต้องขับร้องเสียงสูง ทางร้อง
ต้องสง่างาม ส่วนวงมโหรีต้องปรับทางขับร้องให้นุ่มนวลอ่อนหวาน

พจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) กล่าวว่า ด้านชีวิต
ครอบครัว ครูแซมซ้อยสมรสกับครูเหนียว คุริยพันธุ์ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2479
มีบุตร-ธิดา 5 คน คือ

1. นางสาวรงค์ คุริยพันธุ์ ชื่อเล่นว่า “สกุ” เป็นนักร้องเพลงไทยเดิมที่มีชื่อเสียง สมรสกับนายบุญเกิด ทองประยูร (นักสืโวโกลินและผู้อัฒงคณตรีวุฒิลป) มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ สิทธิศักดิ์ (รับราชการอยู่กองคิริยาค์ทหารบก จนกระทั่งเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ จมน้ำ) และวัชรวรรณ (อู่ย) (สามารถขับร้องเพลงไทยได้ในระดับดี)

2. นายชนะ คุริยพันธุ์ มีความสามารถบรรเลงเครื่องหนึ่งและฆ้องวง สมรสกับ นางสาววาสนา แวมณิ ไม่มีทายาท

3. นางดวงเนตร คุริยพันธุ์ ชื่อเล่นว่า น้อย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการขับร้องเพลงไทย อยู่กรมศิลปากร สมรสกับนักดนตรีชื่อดัง คือ ครูสุพจน์ โตสง่า มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ ณรงค์ฤทธิ์ (ปอง) (มีชื่อเสียงในบทบาทขุนอิน จากภาพยนตร์เรื่อง โหมโรง) ประดิษฐา (เปิ้ล) (สามารถขับร้องเพลงได้) และชัยยุทธ (ป้อม) (เป็นนักดนตรีและผู้อัฒงบอยไทย และกำไล)

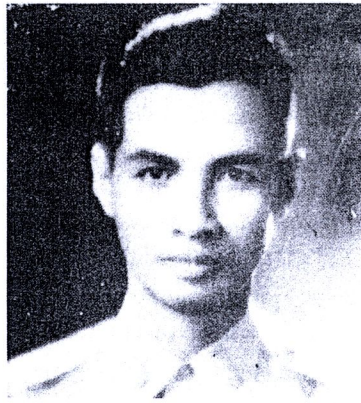
4. นายณฤพนธ์ คุริยพันธุ์ ชื่อเล่นว่า “เข” เป็นนักร้องและนักจัดรายการโทรทัศน์ ชื่อคังของช่อง 4 บางขุนพรหม ในรายการเพลินเพลงไทยกับณฤพนธ์ สมรสกับ นางสาวดวงใจ รุสตานนท์ ไม่มีทายาท

5. นายพจนา คุริยพันธุ์ สามารถบรรเลงเครื่องหนึ่งและฆ้องวง สมรสกับ นางสาวปริศนา สาลิพา มีบุตร 2 คน คือ ปพนและปภพ มีพื้นฐานทางดนตรีไทยทั้ง 2 คน และลูกที่เกิดจากครูเหนียว ซึ่งครูเข้มซ้อยได้เลี้ยงดูเป็นบุตรอีก 1 คน คือ นายอนันต์ คุริยพันธุ์ ซึ่งมีความสามารถทางการบรรเลงเครื่องหนึ่ง สมรสกับนางสาวประทุม มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ เอนกและช่อทิพย์ ซึ่งไม่เป็นดนตรีทั้ง 2 คน

ครูเข้มซ้อยและครูเหนียว คุริยพันธุ์ นับว่าเป็นคู่สามีภรรยาที่เหมาะสมกันที่สุด เพราะมีความเหมือนกันหลายประการ คือ เป็นศิษย์เอกของพระยาเสนาะคิริยาค์ (เข้ม สุนทรวาทิน) ทั้งคู่เป็นสายเลือดศิลปินที่สืบทอดมาจากตระกูลนักดนตรีเหมือนกัน (ครูเข้มซ้อยสืบจากตระกูลครูสุข คุริยประณีต ครูเหนียวสืบจากตระกูลครูโนรี คุริยพันธุ์) และทำงานที่เดียวกัน คือ เป็นนักร้องเสียงเอกของกรมศิลปากรฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ทั้ง 2 ท่าน ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นข้าราชการ เป็นศิลปิน เป็นบิดา-มารดา ได้อย่างสมบูรณ์แบบ แต่เมื่อครูเหนียว หัวหน้าครอบครัวต้องมาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตอย่างกะทันหัน เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ซึ่งมีอายุเพียง 39 ปี ในขณะที่ครูเข้มซ้อย อายุ 36 ปี

ครอบครัวจึงค่อนข้างลำบาก แต่ครูก็บากบั่นต่อสู้ชีวิตเลี้ยงลูกจนเรียนจบมีงานทำอย่างมั่นคง

ครูเหนี่ยวคู่ชีวิตของครูเข้มซ้อยก็เป็นอีกหนึ่งตำนานแห่งความทรงจำของคนไทย เพราะท่านเป็นนักร้องชายที่มีชื่อเสียงที่สุดท่านหนึ่งแห่งกรมศิลปากร และวงดุริยประณีต จนได้รับฉายาว่า เสียงสวรรค์แห่งกรุงสยาม

ภาพ 24 ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 25 ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ (คนที่ 2 จากซ้าย) ถ่ายรูปหน้าศพพร้อมบุตร-ธิดา ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2500

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 26 วงเครื่องสายไทยกรมศิลปากร ได้แก่ ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ (ตีฉิ่ง) ครูเหนี่ยว ดุริยพันธุ์ (ตีรำมะนา) และครูสุดา เขียววิจิตร (ตีกรับพวง)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 27 (จากซ้าย) ครูดวงเนตรและครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์

ที่มา. จากงานไหว้ครู-ครอบครุดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ณ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2553

ภาพ 28 ครุฑพนธ์ คุริยพันธุ์

ที่มา. จาก คอนเสิร์ตเพลงหวานบางขุนพรหม, โดย Thai Film Foundation, 2547, ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2554, จาก <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=5655&page=3&keyword>

ภาพ 29 ครูพจนา คุริยพันธุ์

ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่าย ณ โรงเรียนวัดสังเวชวิทยาราม เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2553)

ช่วงบั้นปลายของชีวิตของครูเข้มซ้อย เมื่ออายุได้ 58 ปี ก็ป่วยเป็นโรคเบาหวาน และความดันโลหิตสูง ต้องฉีดยาทุกเช้า ยิ่งช่วงที่ใกล้เกษียณอายุราชการ ครูมีอาการทรงตัวไม่ได้เป็นปกติและอ่อนแอลงมาก แต่ความจำยังดี สามารถต่อเพลงได้ บางครั้งมีอาการมึนงง เพราะเลือดขึ้นไปเลี้ยงสมองไม่พอ จนเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2526 เวลาประมาณ 2 ยาม ครูมีอาการอ่อนเพลีย หลังจากเข้าห้องน้ำแล้วเป็นลม ลุก ๆ จึงนำส่งโรงพยาบาล และเสียชีวิตในเวลา 05.00 น. ของวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2526 สิริอายุ 64 ปี นับเป็นการปิดฉากชีวิตศิลปินที่มากด้วยคุณภาพของเมืองไทยไปอย่างน่าเสียดาย งานพระราชทานเพลิงศพครูเข้มซ้อย คุริยพันธุ์ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ณ ฌาปนสถานกรมตำรวจ วัดตรีทศเทพ กรุงเทพมหานคร (พจนา คุริยพันธุ์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553)

ภาพ 30 นางชม รุ่งเรือง (พ.ศ. 2464 - ปัจจุบัน)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

คนที่ 7 นางชม รุ่งเรือง

จากคำกล่าวของพจนา คุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) เล่าว่า นางชม รุ่งเรือง คนทั่วไปมักเรียก ครูชม ครูรัตนา หรือครูชมชื่น เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2464 เป็นทายาทคนที่ 7 ของครูสุขและแม่แถม คุริยประณีต มีชื่อเดิมว่า

เจียว มีความสามารถในการขับร้อง โดยเริ่มเรียนกับมารดา ต่อจากนั้นได้ฝากตัวเป็นศิษย์ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แจ่ม สุนทรวาทิน) และเรียนเพิ่มเติมจากพี่สาว คือ ครูสุดา ครูแจ่มซ้อย และพี่เขย คือ ครูเหนียว นอกจากนั้นได้เรียนซอด้วงและซออู้ที่บ้านครูหลุยส์ ครูชมรับราชการเป็นครูสอนขับร้องที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ทายาทสายครูชมนี้มีมากที่สุด ในตระกูลคุริยประณีต

ด้านชีวิตครอบครัวครูชมสมรสกับนายพวน รุ่งเรือง (นักแหล่ทำขวัญนาค)

มีบุตร-ธิดา 8 คน คือ

1. นายอำนาจ รุ่งเรือง ชื่อเล่นว่า “ตู่” รับราชการอยู่ที่กองดุริยางค์ทหารบก มีความสามารถทางเครื่องหนัง สมรสกับนางสาวขนิษฐา ผดุงขวัญ มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ รัชฎาภรณ์ (อ๋ม) นกคณ (ไอ้ต) และทีมายู (ต๊ะ) ซึ่งทั้ง 3 คน มีความสามารถบรรเลงได้รอบวงปี่พาทย์ และอาศัยอยู่ในบ้านคุริยประณีต
2. นางพณีย์ คงสุวรรณ ชื่อเล่นว่า “เหม่ม” รับราชการเป็นครูสอนวิชาขับร้อง และภาษาไทย ที่โรงเรียนวัดสังเวชวิทยาราม สมรสกับพลตรี ชลธ คงสุวรรณ ไม่มีทายาท
3. นางวาสนา พรจีน ชื่อเล่นว่า “หนู” รับราชการเป็นนักร้องประจำวงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ สมรสกับนายพงษ์ชาย พรจีน มีบุตร 2 คน คือ พงษ์ศักดิ์และพงษ์สิทธิ์ เสียชีวิตแล้วทั้ง 2 คน ด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์
4. นายวิญญู รุ่งเรือง สามารถบรรเลงเครื่องหนังและขับร้องได้ สมรสกับนางสาวเพ็ญประภา โรหิตจันทร์ มีบุตร 1 คน คือ มนตรี ไม่เป็นคนตรี
5. นายกมล รุ่งเรือง ชื่อเล่นว่า “หน่อง” สามารถบรรเลงเครื่องหนังได้ สมรสกับนางสาวจิตชนก ตนวิระกุล มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ ณัฐวุฒิและกมลชนก ซึ่งเริ่มหัดเรียนดนตรีไทยแล้วทั้ง 2 คน
6. นายวัฒนา รุ่งเรือง มีความสามารถบรรเลงเครื่องปี่พาทย์พาทย์ได้รอบวง และเสียชีวิตตั้งแต่วัยหนุ่ม
7. นายภราดร รุ่งเรือง มีความสามารถเล่นดนตรีสากล และเสียชีวิตตั้งแต่วัยหนุ่ม
8. นางพรพิบูลย์ รุ่งเรือง สามารถคิดจะเข้และขับร้องได้ สมรสกับนายสมจิตร ว่องบรรจงหาร มีธิดา 2 คน (ไม่ทราบชื่อ)

ปัจจุบันक्रमเกียณอายุราชการ พักผ่อนอยู่กับบ้านพร้อมครอบครัวที่หมู่บ้าน-
เขาวพรรณ จังหวัดนนทบุรี

ภาพ 31 นายอานวย รุ่งเรือง และนางพจนีย์ คงสุวรรณ

ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่ายระหว่างฝึกซ้อมการแสดงละครเรื่อง พระนเรศวรประกาศ-
อิสรภาพ ณ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2551

ภาพ 32 นางวาสนา พรชื่น

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

คนที่ 8 ค.ญ. ตู้กตา คุริยประณีต

ค.ญ. ตู้กตา คุริยประณีต เสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก สาเหตุจากเล่นแคะไม้กระดาน แล้วกินทำให้เสียชีวิต (สุคจิตต์ คุริยประณีต, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 33 นางทัศนีย์ พิณพาทย์ (พ.ศ. 2468-2500)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุคจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

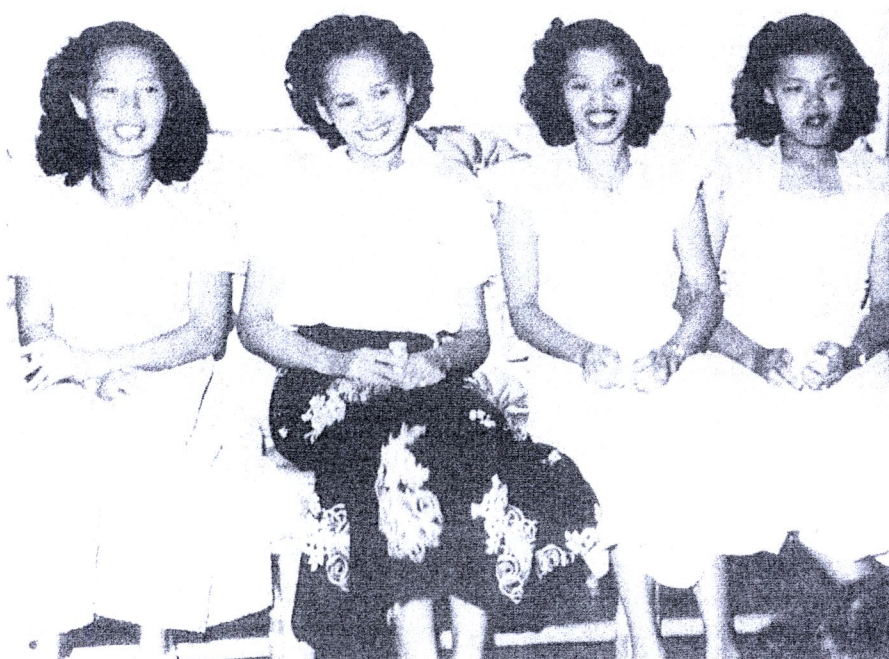
คนที่ 9 นางทัศนีย์ พิณพาทย์

จากคำกล่าวของสุคจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) เล่าว่า นางทัศนีย์ พิณพาทย์ วันและเดือนเกิดไม่สามารถสืบค้นได้ ทราบแต่ปีเกิด คือ พ.ศ. 2468 ครูทัศนีย์เกิดมาพร้อมกับพรสวรรค์ในการขับร้องเพลงไทยที่เป็นเลิศ เพราะเป็นผู้ที่มีน้ำเสียงไพเราะ และมีรูปโฉมงดงามคล้ายฝรั่ง จึงมีชื่อเล่นว่า “หรั่ง” ครูทัศนีย์เรียนขับร้องกับมารดาและพี่สาว คือ ครูสุดาและครูเข้มซ้อย จนสามารถขับร้องเพลงไทยออกงานไปกับวงดนตรีที่บ้านได้ตั้งแต่อายุ 8 ขวบ นอกจากนี้ ได้ช่วยเหลือกิจการค้าขายเครื่องดนตรีไทยของครอบครัว และมีหน้าที่เป็นแม่บ้านจัดเตรียมอาหารไว้ต้อนรับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางดนตรีไทยกับบ้านคุริยประณีต

เจริญใจ สุนทรวาทิน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 พฤศจิกายน 2545) เล่าว่า ในปี พ.ศ. 2492 หลวงรณสีทิพิชัย อธิบดีคนแรกของกรมโฆษณาการ ได้จัดประกวด

การขับร้องเพลงไทยขึ้นครั้งแรกในประเทศ มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทางดนตรีหลายท่าน เช่น เจ้าพระยารามราฆพ พระยาภูมิเสวิน ครุมนตรี ตราโมท ครูท้วม ประสิทธิ์กุล ครูเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล และครูคงศักดิ์ คำศิริ ผู้เข้าประกวดหญิง ได้แก่ ครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ครูเลื่อน สุนทรวาทิน ครูทัศนีย์ คุริยประณีต ครูไพฑูรย์ พาทยโกศล (คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ) และครูสุดจิตต์ คุริยประณีต การประกวดขับร้องมี 3 รอบ รอบแรก เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น รอบที่ 2 สุดสงวน เถา รอบที่ 3 บุษบัน เถา และพญาโศก 3 ชั้น

ในการประกวดครั้งนี้ คณะกรรมการจะเป็นผู้ฟัง โดยไม่เห็นหน้าผู้เข้าประกวดขับร้องเลย ซึ่งผลการประกวดครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ได้รับรางวัลชนะเลิศ ครูทัศนีย์ คุริยประณีต ได้รับรางวัลที่ 2 และครูสุดจิตต์ คุริยประณีต ได้รับรางวัลที่ 3

ภาพ 34 (จากซ้าย) ครูไพฑูรย์ พาทยโกศล (คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ) ครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ครูทัศนีย์ คุริยประณีต (พินพาทย) และครูสุดจิตต์ คุริยประณีต

ที่มา. จากภาพถ่ายของเจริญใจ สุนทรวาทิน (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 5 พฤศจิกายน 2545)

หลังจากนั้นก็เข้ารับราชการเป็นนักร้องประจำวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ ตามคำชักชวนของ พลโท หม่อมหลวงขาบ กุญชร อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ขณะนั้น ซึ่งในระหว่างนี้ครูได้บันทึกแผ่นเสียงผลงานการขับร้องเพลงไทย อาทิ เพลงเขมรไทรโยค เพลงสมิงทอง และเพลงสำหรับสอนขับร้องเพลงไทยของกระทรวงศึกษาธิการ และที่บันทึกเสียงกับวงดุริยางค์ เช่น เพลงลาวดำเนินทราย เพลงโล้ ระบายดาวดั่งสี ผลงานที่ครูได้บันทึกเสียงไว้มีน้อยมาก และไม่ปรากฏเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน

ด้านชีวิตครอบครัว ครูทัศนีย์ ดุริยางค์ สมรสกับครูประสงค์ พิณพาทย์ นักระนาดเอกเชื้อสายมอญ ผู้มีฝีมือยอดเยี่ยมคนหนึ่งในวงการดนตรีไทย โดยเฉพาะ ระนาดเอกไม้ نرم เมื่อประมาณ พ.ศ. 2498 มีบุตร 1 คน คือ นายทัศนีย์ พิณพาทย์ (ต๊อ) เป็นคนระนาดเอกของบ้านดุริยางค์ตรุ่นปัจจุบัน ซึ่งในระหว่างที่ครูตั้งครรภ์ก็เริ่มมีอาการโรคหัวใจแทรกซ้อนรุนแรง จนคลอดบุตรได้ประมาณ 3 เดือน ครูทัศนีย์ก็เสียชีวิต ด้วยอาการหัวใจวาย ช่วงประมาณกลางปี พ.ศ. 2500 สิริอายุ 32 ปี และจัดงานฌาปนกิจศพ ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม

ภาพ 35 ครูประสงค์ พิณพาทย์

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยางค์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 36 นายทัศนัย พิณพาทย์ (ครูตึก)

ที่มา. จากงานไหว้ครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ณ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2550

ภาพ 37 นางสุดจิตต์ อนันตกุล คุริยประณีต (พ.ศ. 2471 - ปัจจุบัน)

ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่าย ขณะรอกการบันทึกเทปโทรทัศน์รายการ 60 ปีศรีเสวตรฉัตร ณ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

คนที่ 10 นางสุตจิตต์ อนันตกุล คุริยประณีต

นางสุตจิตต์ อนันตกุล คุริยประณีต (ศิลปินแห่งชาติ) หรือสุตจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) เกิดเมื่อวันจันทร์ ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 8 ตรงกับวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2471 เป็นทายาทลำดับที่ 10 ของครูสุขและแม่แถม คุริยประณีต ท่านรับหน้าที่เป็นผู้นำวงหลังจากที่ครูโชติเสียชีวิต นับแต่ปี พ.ศ. 2516 トラาจนปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) เป็นเวลา 37 ปีแล้ว ที่วงคุริยประณีตยังคงเจื้อยแจ้วระเร่เพลงบรรเลงศิลป์ให้คนได้สดับรับฟังอย่างไม่เคยขาดหาย ภายใต้การควบคุมดูแลของครูสุตจิตต์ ในฐานะศิลปินแห่งบ้านคุริยประณีตและศิลปินแห่งชาติ

ด้านการศึกษาวิชาสามัญ ครูสุตจิตต์ คุริยประณีต จบระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเนบวิทยา เหมือนพี่ ๆ ของท่าน แล้วไปศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร แผนกดนตรีสากล โดยเรียนเปียโนกับครูมณเฑียร และเรียนไวโอลินกับครูโณลก แต่เรียนยังไม่ทันจบก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 มหาเอเชียบูรพาเสียก่อน ครอบครัวคุริยประณีตจำต้องอพยพย้ายไปอาศัยอยู่กับญาติที่บ้านกบเจา อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศึกษาต่อที่โรงเรียนบ้านแพน จนจบชั้นสูงสุด

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี ได้เริ่มหัดอย่างจริงจังเมื่ออายุได้ 8 ขวบ โดยฝึกหัดดนตรีจากพ่อสุข ซึ่งเป็นผู้จับหัดฆ้องวงใหญ่ต่อเพลงสาธุการให้ และเรียนขับร้องจากแม่แถม และพี่ ๆ โดยเริ่มต่อเพลงในฉบับพระไวยแตกทัพ ซึ่งเป็นเพลงที่บุตร-ธิดาของแม่แถมต้องต่อและร้องได้ทุกคน หากใครร้องไม่ได้ก็จะถูกลงโทษ ครูสุตจิตต์สามารถเล่นดนตรีได้รอบวง แต่ถนัดการขับร้องที่สุด เมื่ออายุประมาณ 10 ขวบ ที่บ้านคุริยประณีตจัดให้มีการประกวดประชันวงกันเองขึ้น โดยแบ่งวงเป็นคู่ คือ วงพระนครศรีอยุธยากับวงลพบุรี วงวัดแคม่วงกับวงสุพรรณบุรี โดยครูสุตจิตต์ เริ่มหัดร้องประชันให้กับวงผักไห่ พระนครศรีอยุธยา และครูทัศนีย์อยู่วงลพบุรี เพื่อออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงศาลาแดง สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยครูโชติและครูขึ้น (พี่ชาย) เป็นผู้จัด และได้เป็นนักร้องประจำวงคุริยประณีตตลอดมา ซึ่งในระยะต่อมาครูสุตจิตต์ได้พัฒนาฝีมือการขับร้องเพลงได้อย่างดีเยี่ยมจากการที่ได้ร่ำเรียนกับพี่ ๆ อย่างครูโชติ ครูสุดา ครูเข้มซ้อย ครูเหนียว และเรียนเพิ่มเติมกับครูบาอาจารย์ทั้งในบ้านและนอกบ้าน

ซึ่งครูส่วนใหญ่จะมาสอนให้ที่บ้าน ได้แก่ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แหม่ม สุนทรวาทิน) พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตเสวี) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูมนตรี ตราโมท ครูสอน วงฆ้อง ครูคงศักดิ์ คำศิริ (เรียนที่กรมประชาสัมพันธ์) และยังได้เรียนการขับร้อง หุ่นกระบอกจากครูละม่อม อิศรางกูร ณ อยุธยา เรียนเพลงละครร้องจากครูชม้อย และแม่เอื้อนใหญ่ (ครูเอื้อน สีไกรวิน) ครูสุตจิตต์ยังมีความสามารถในการรำนานฏศิลป์ ได้อย่างสวยงาม โดยเรียนกับครูลมุล ชมคุปต์ ครูเฉลย สุขวนิชย์ และเรียนรำมอญ 12 ท่า ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากครูชาวมอญปากเกร็ด อันเป็นต้นแบบของการรำมอญ ซึ่งเป็น วัฒนธรรมที่สืบทอดเฉพาะชนชาติมอญเท่านั้น และในปี พ.ศ. 2492 ครูสุตจิตต์ได้เข้า ประกวดขับร้องเพลงไทยของกรมโฆษณาการร่วมกับพี่สาว คือ ครูทัศนีย์ ผลการประกวด ครูสุตจิตต์ได้รับรางวัลที่ 3 และครูทัศนีย์ได้รับรางวัลที่ 2

สุตจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) เล่าว่า “การขับร้องมี 3 รอบ รอบแรกให้ร้องเพลง 3 ชั้น 2 เพลง คือ เพลงนกขมิ้น และเพลง-ลมพัดชายเขา รอบ 2 ให้ร้องเพลงเถา คือ เพลงสุดสงวน และเพลงทยอยใน ซึ่งยากมาก ส่วนรอบชิงชนะเลิศ ให้ร้องเพลงพญาโศก 3 ชั้น ร้องว่า “เหลือบเห็นพระไว้อาลัยพ่อ น้ำพระเนตรคลอคลอถึงขุนแผน” จากบทเสภาเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ซึ่งปัจจุบันเขาใช้ เนื้อหาพระยาราชวังสัน ร้องว่า “ไฉวันใดมิได้พบประสบพักตร์” และอีกเพลงคือ เพลงนวลันเถา ร้องว่า “ครั้นคำสนทนายาตราตรีกาล” จากเรื่อง อิเหนา ของรัชกาลที่ 2 เพลงที่ร้องในรอบชนะเลิศนี้ร้องยากและกินแรงมาก ครูทั้งเหนื่อยและทรมานมาก ตอนนั้นยังเด็กตัวก็เล็กผอมนิดเดียว ผลปรากฏว่า คนที่ได้ที่ 1 ฝ่ายชาย คือ นายเชื้อ นักร้อง และฝ่ายหญิง คือ ครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ท่านเป็นศิลปินแห่งชาติ พี่ทัศนีย์ได้ที่ 2 และครูได้ที่ 3 รางวัลที่ 1 สมัยนั้นได้เป็นเงินสด 1 ใบ มีชื่อกรมโฆษณาการ พร้อมเงินสด 1,000 บาท และประกาศนียบัตร 1 ใบ ส่วนที่ 2 และที่ 3 ได้เงินสดและประกาศนียบัตร คนละ 1 ใบ เงินสด 500 บาท และยังมีห้างร้านมามอบซองให้อีกหลายร้านที่จำได้ คือ คุณเปี่ยมศรี ดุริยางค์กูร เจ้าของร้านดุริยบรรณ ใส่ซองให้กับผู้ชนะลำดับที่ 1-3 คนละ 500 บาท”

ด้านชีวิตการทำงาน ครูสุตจิตต์ ดุริยประณีต เริ่มชีวิตการเป็นครูครั้งแรกในปี พ.ศ. 2492 โดยสอนขับร้องให้กับวงดุริยางค์ พร้อมทั้งเป็นนักร้องในวงด้วย ตามคำเชิญชวน

ของพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่คือ อาจารย์ใหญ่ตามโรงเรียนต่าง ๆ และคณะครูที่สนใจประมาณ 30-40 คน รวมทั้งยังออกงานบรรเลงตามโอกาสต่าง ๆ เช่น บรรเลงออกอากาศวิทยุศึกษาทุกวันพุธ ซึ่งขณะนั้น อาจารย์ถนอม นาควัชร ห้วนหน้ากอง เป็นผู้ควบคุมวง

ภาพ 38 วงดุริยางค์ ครูสุจิตต์ ดุริยประณีต นั่งขับร้อง (ขวาสุด)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ครูสุจิตต์ ดุริยประณีต ทำงานอยู่ที่ครูสภาได้ประมาณ 1 ปี ก็ย้ายมารับราชการเป็นครูที่โรงเรียนทวิธาภิเศก ในปี พ.ศ. 2493 ตามคำเชิญของอาจารย์วรสิทธิ์ อินทาปัจ ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ในขณะนั้น จนถึงปี พ.ศ. 2500 ครูสุจิตต์ ดุริยประณีต จึงได้ย้ายไปอยู่แผนกงานบันเทิง ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ เพราะพี่สาว คือ ครูทัศนีย์ ซึ่งเป็นนักร้องประจำวงนี้เสียชีวิตไปหลังจากที่คลอดบุตรได้เพียง 3 เดือน พลโท หม่อมหลวงขาบ กุญชร ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้น ได้ชักชวนให้ครูสุจิตต์ ดุริยประณีต มาทำงานที่นี่ ซึ่งก็ไม่ได้ทำให้ท่านผิดหวัง เพราะหลังจากที่ครูสุจิตต์ ดุริยประณีต ได้โอนย้ายมาแล้ว วงกรมประชาสัมพันธ์ก็มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเป็นผู้ขับร้องร่วมกับการบรรเลงดนตรีโดยนักดนตรีที่มีฝีมือชั้นเยี่ยมในยุคนั้น เช่น ครูประสงค์ ทัศนียา (ระนาดเอก) ครูเมธา (บุญสม) หมุ่มเย็น (ระนาดเอก) ครูหลง มีป้อม (ระนาดทุ้ม) ครูสมาน ทองสุโชติ (ฆ้องวงใหญ่) ครูระดี

วิเศษสุรการ (จะเข้) ครูฉนวน จิยจันทร์ (ซอฮู้) และสามศิลปินแห่งชาติ คือ ครูจำเนียร ศรีไทยพันธ์ ครูบุญยงค์ เกตุคง และครูบุญยัง เกตุคง เป็นต้น

ภาพ 39 วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ (แถวหลังจากซ้าย) ครูประสงค์ พิณพาทย์ ครูสุจิต สุรการ ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูจำปน ยมะคุปต์ ครูสมาน ทองสุโชติ ครูสมพงษ์ นุชพิจารณ์ ครูน้อม บุญรอด (แถวหน้าจากซ้าย) ครูเขมา ชัยโสทธิ ครูจำเนียร ศรีไทยพันธ์ ครูสุจิตต์ คุริยประณีต และครูบุปผา คำศิริ

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

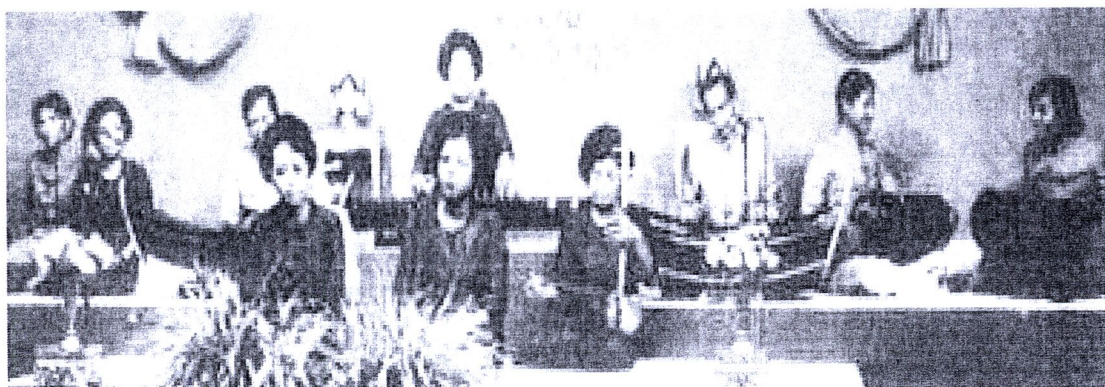
ครูสุจิตต์ คุริยประณีต นอกจากจะทำงานประจำที่กรมประชาสัมพันธ์แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นศิลปินนักร้องให้กับคณะและวงดนตรีต่าง ๆ ซึ่งช่วงนั้นประมาณปี พ.ศ. 2500 นับเป็นระยะเวลาที่ครูสุจิตต์และวงคุริยประณีตมีบทบาทมากในสายวงการบันเทิง เพราะไม่ว่าคณะไหนจะจัดการแสดงอะไรต้องเชิญครูสุจิตต์และคณะมาบรรเลง ขับร้องเสมอ เช่น การแสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม มีคณะพลายมงคล ของ พลโท หม่อมหลวงขาบ กุญชร คณะนาฏศิลป์สัมพันธ์ ของครูสัมพันธ์ พันธุ์มณี คณะละครโรงเรียนราชทัศนนาฏศิลป์ ของหม่อมราชวงศ์อรจักร ชองทอง คณะละคร-อาสาสมัคร ของคุณสมภพ จันทรประภา ส่วนที่ออกอากาศทางวิทยุ เช่น ขับร้องลิเกให้กับ คณะปัญญาพล คณะสุชิน เทวะผลิน และได้จัดรายการวิทยุชื่อว่า รายการรินรสดนตรีไทย แนะนำฝักร้องเพลงไทย ซึ่งมีผู้ติดตามรับฟังเป็นจำนวนมาก ครูสุจิตต์ได้ก่อตั้งวงดนตรีชื่อว่า “คณะคุริยศิลป์” เมื่อ พ.ศ. 2510 เป็นการรวมตัวของเหล่าศิลปินที่มีฝีมือ

ในระดับยอดเยี่ยม บรรเลงออกอากาศสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีจากกรมประชาสัมพันธ์และบ้านดุริยประณีต

ภาพ 40 (จากซ้าย) ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต คุณนันทวัน เมฆใหญ่ และครูสุรางค์ ดุริยพันธุ์ ในรายการโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 41 คณะดุริยศิลป์

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ ดุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

การมีบทบาททางสังคมของครูสุจิตต์ คุริยประณีต นอกจากสายวงการบันเทิงแล้ว ครูยังเข้าถึงวงการการศึกษาด้วย โดยการเป็นอาจารย์พิเศษสอนขับร้องให้กับสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน เช่น คณะครุศาสตร์ และชมรมดนตรีไทย สโมสรนิสิต-จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ครูสุจิตต์เป็นเสาหลักแห่งวงการดนตรีไทยในปัจจุบัน ด้วยภูมิความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งอุปนิสัยที่โอบอ้อมอารีและจิตใจดีของครู จึงเป็นเสมือนเสาค้ำยันเหนี่ยวให้ดนตรีไทยได้ดำรงอยู่ต่อไป จึงไม่แปลกอะไรที่ไม่่ว่าจะไปชมการแสดงดนตรีที่ไหนก็มักจะพบเส้นสายทางศิลปินของครูสุจิตต์อยู่เสมอ

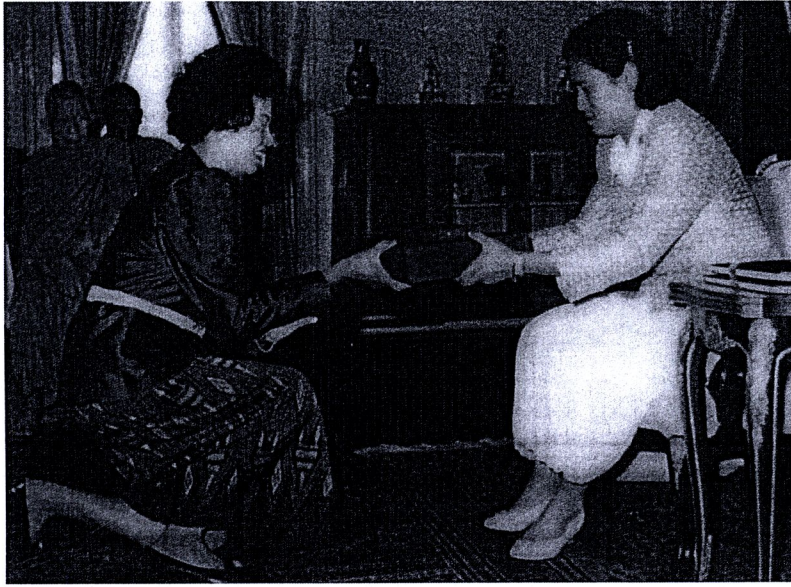

ภาพ 42 การขับนันทดุสฎีสังเวย 60 ปีศรีเสวตรฉัตร (จากซ้าย) ครูเฉลิม ม่วงแพรดี (ซอสามสาย) ครูสุจิตต์ คุริยประณีต (ขับ) เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง (ไกวบัณเฑาะว์) ที่มว. จากการบันทึกภาพถ่าย ขณะรอบันทึกเทปโทรทัศน์รายการ 60 ปีศรีเสวตรฉัตร ณ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549

ภาพ 43 การบันทึกเทปโทรทัศน์ ถวายพระพร 5 ธันวาคมหาราช ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่าย ขณะรอบันทึกเทปโทรทัศน์ถวายพระพร 5 ธันวาคมหาราช
ณ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2551

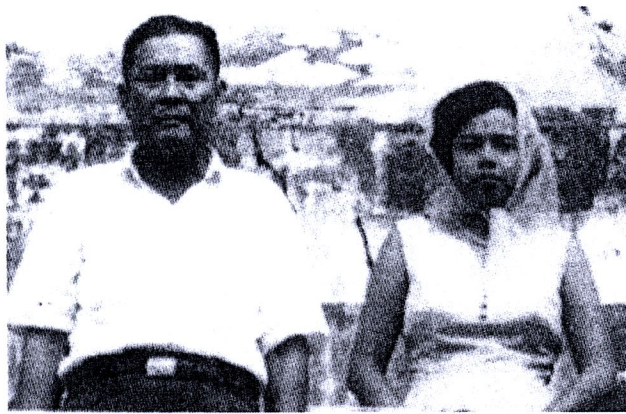
จากการศึกษาข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ ของผู้วิจัย สามารถสรุปได้ว่า ตำแหน่งสุดท้าย
ก่อนเกษียณอายุราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2531 คือ คีตศิลป์ 5 หัวหน้างานบันเทิงดนตรีไทย
ฝ่ายกระจายเสียงในประเทศ สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
และได้รับเชิญให้ทำงานต่อในฐานะข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยและขับร้อง
เพลงไทย และเป็นที่ปรึกษาสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์
ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ รวมทั้งดำรงตำแหน่งบรรณาธิการ สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย
ภาคต่าง ๆ ของราชบัณฑิตยสถาน ครุสัจจิตต์ได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
(คีตศิลป์ไทย) เมื่อปี พ.ศ. 2536 นับเป็นบุคคลแรกของตระกูลดุริยประณีตที่ได้รับตำแหน่ง
อันทรงเกียรตินี้ สมแล้วกับความเป็นศิลปินแห่งชาติ ห่วงเหล็กแห่งวงการดนตรีไทย

ภาพ 44 ครูสุดจิตต์ คุริยประณีต รับพระราชทานโล่ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (คีตศิลป์ไทย) จากพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อปี พ.ศ. 2536

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ด้านชีวิตครอบครัว ครูสุดจิตต์สมรสกับนายพันธุ์ อนันตกุล หัวหน้าแผนกกองคลัง กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2496 ขณะที่ครูมีอายุ 25 ปี มีธิดา 1 คน คือ คุณชนันตี (น้อย) อนันตกุล ซึ่งสามารถดีดจะเข้ได้ มีหน้าที่ดูแลครูสุดจิตต์ในการเตรียมเรื่องเสื้อผ้า เรื่องคิวการรับงานแสดง ส่วนนายพันธุ์ สามีครูสุดจิตต์ เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2526

ภาพ 45 นายพันธุ์ อนันตกุล และครูสุดจิตต์ คุริยประณีต ณ เจดีย์ศรีสุริโยทัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ภาพ 46 ครูสุดจิตต์ คุริยประณีต และคุณชยันตี (น้อย) อนันตกุล

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ครูสุดจิตต์ คุริยประณีต ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งบ้านคุริยประณีต เป็นศูนย์รวมจิตใจ ภูมิปัญญา ศาสตร์ศิลป์ทุกอย่างของวงศ์ตระกูลเรื่อยมา จนเมื่อประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2553 เส้นโลหิตในสมองของครูแตก ต้องเข้ารับการผ่าตัดสมองอย่างเร่งด่วนที่โรงพยาบาลศิริราช ซึ่งขณะนี้อาการดีขึ้นตามลำดับ ครูสุดจิตต์ในวัย 82 ปี ยังคงสู้ด้วยจิตใจที่แข็งแกร่ง และยังคงยืนยันหยักหัวใจของความเป็นศิลปินด้วยความหวัง

รอยรัก รอยยิ้ม และความดีของครูยังตราตรึงในจิตใจของเหล่าลูกหลาน ลูกศิษย์ และเหล่าแฟนเพลงของครูอย่างไม่มีวันจางหาย ครูเป็นที่รักเคารพบูชาของคนทั่วไป จึงมีบทกวีสรรเสริญการวะครูสุดจิตต์ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เอกรสารจากครูสุดจิตต์ คุรียประณีต โดยรวบรวมและนำเสนอพอสังเขป ดังนี้

1. การวะ ครูสุดจิตต์ คุรียประณีต ประพันธ์โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป.-ก)
(ศิลปินแห่งชาติ)

ครบหกรอบอายุครูสุดจิตต์	คุรียประณีตนิมิตสังคีตสยาม
เพชรแห่งบ้านบางลำพูอยู่ยงยาม	สง่างามเป็นศรีคนตรีไทย
เสกสำเนียงเสียงคำให้ล้ำค่า	ให้ชีวิตชีวาพาใจไหว
มอบความรู้สู่ศิษย์สุดจิตใจ	เพื่อศิษย์ได้ดำรงคงความรู้
เป็นมิ่งขวัญมณฑลคนตรีไทย	เป็นแม่ไม้ทางเพลงบรรเลงอยู่
เป็นความภาคภูมิใจได้เชิดชู	เป็นศิษย์ครูสุดจิตต์ชั่ววันจิรันธร์ฯ

2. ศักดิ์สิทธิ์ สุดจิตต์ คุรียประณีต ประพันธ์โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป.-ข)
(ศิลปินแห่งชาติ)

แปดสิบปีครูสุดจิตต์ คุรียประณีต	คุริยะสรรพสังคีตผคมถวาย
มณฑลกรมมณฑลคำก่าจรขาย	บรรจงร้อยมาลัยรายถวายครู
ถวายคำจำเรียงสำเนียงสวรรค์	ถวายทิพยอาถรรพ์อันขงอยู่
ให้ได้เรียนได้รักและได้รู้	ได้เชิดชูครูสุดจิตต์สนิทใจ
แปดสิบปีครูสุดจิตต์ คุรียประณีต	คุริยะสรรพสังคีตผคมไหว
มิ่งขวัญทิพยสุคนธ์คนตรีไทย	มหาชัยมงคลบันคลเทอญ

3. บทลเก ประพันธ์โดยบุญเลิศ นาจพิณีจ (ม.ป.ป.) (ศิลปินแห่งชาติ)

สวัสดิ์ท่านผู้ฟัง	เย็นและนึ่งถ้วนหน้า
คุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยาย	หนุ่มสาวสมัยเดี๋ยวนี
นึกถึงกรุงเทพสมัยก่อน	อากาศไม่ร้อนเท่าไหร
แม่น้ำก็สายเย็นใส	อาบเล่นได้ทุกที่
ในขอบเขตพระนคร	ไม่ต้องอาทรเดินทาง
มีสามล้อรถราง	ออกเดินทางเร็วรี

ได้รวบรวมศิลปวัฒนธรรมไทย
ใกล้ ๆ ที่แยกบางลำพู

มีวิกิเลกอาจารย์หอมหวาน
เดินข้ามมาซอยบางพู
มีระนาดดุริยประณีต
คุณย่าแถมปู่สุข

แต่ไม่ลำบากยากจน
ลูกผู้ชายฉลาด
ลูกหญิงให้เรียนขับร้อง
ที่ล้มหายตายจาก

ยังเหลือหลาน ๆ มากล้น
ยังมีแม่พระของบ้าน
ยังขับกลอนสอนศิษย์
เป็นศิลปินแห่งชาติ

มีเมตตาคุณธรรม
ได้ข่าวว่าท่านเป็นหม้าย
ปีนี้อายุแปดสิบปี
ขออวยพรอันประเสริฐ
ให้ท่านอาจารย์สุจิตต์
ให้อายุวรรณะ
อยากได้อะไรให้ได้ดังหวัง
ให้มีอายุอย่างน้อย

4. รำอวยพร แด่คุณสุจิตต์ ดุริยประณีต ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2536 ประพันธ์โดย
ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (ม.ป.ป.)

(เพลงสามเส้า)

เราชุมนุมสังสรรค์ในวันนี้
“ศิลปินแห่งชาติ” ประกาศจริง

เขาช่วยรักษากันไว้ อยู่มากมายมากมี
เป็นอยู่ที่อยู่เข้ายวน
อยู่ครบถ้วนน้องพี่
ยังมีที่อยู่ร่วมศิษย์
เขารวมศิษย์อยู่ที่นี้
แกเลี้ยงลูก ๆ หลายคน
เพราะแกเป็นคนดี
ให้เรียนระนาดฆ้องกลอง
จนซื่อซื่อไปทุกที
ไปก็มากหลายคน
ทุก ๆ คน สุขใจ
คือท่านอาจารย์สุจิตต์
และมวลมิตรมากมี
เพราะความฉลาดเลิศล้ำ
จึงเป็นผู้นำวิถี
แต่ไม่มีใครมาจีบ
ได้พอคิบบอกดี
จากผมบุญเลิศ นางพินิจ
มีชีวิตทวี
สุขะพลั่ง
เต็มพลั่งเต็มปรี
อยู่เกินร้อยกว่าปี

เพื่อแสดงความยินดีปรีดา
ชื่อเพราะพริ้ง “คุณสุจิตต์” มิตรใจงาม

สืบเชื้อสายสกุล “คุริยประณีต”
ทั้งสอนศิษย์ด้วยเมตตาพยายาม
(เพลงแขกบรเทศ)

เสียงสังคีตบรรเลงร้องก้องสยาม
จนลือนามเสียงเสนาะไพเราะครัน

ขอบคุณพระไตรรัตน์ประภัสสร
ขอเกียรติคุณนี้จงดำรงคงนิรันดร์
(ร่ำดึกคำบรรพ์-จบ)

บันดาลจตุพิชพรเกษมสันต์
เป็นมิ่งขวัญเฉลิมศรีชีวิตเทอญ

5. แคลสิปปีมุกตา น้อมบูชาแม่จิตต์ ประพันธ์โดยระพีณ ทรัพย์เอนก (ม.ป.ป.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แม่คือครูผู้ให้กายและจิต
แม่คือครูผู้เสกศิลปะการ
ครบรอบแคลสิปปีดิถีฤกษ์
ตะวันทองส่องฟ้าและธานีรินทร์

แม่คือครูผู้ประสิทธิ์ประสาทสาร
แม่คือครูผู้สานงานแผ่นดิน
ดั่งฟ้าเบิกเปิดแสงแห่งศาสตร์ศิลป์
เจิดจ้าจายมลายสิ้นซึ่งโศกา

ขออัญองค์คุณพระศรีไตรรัตน์
ขอพรองค์ครูเทพเทวา
พระนารายณ์เจ้าครองเกษียรสมุทร
โปรดประทานพรเลิศประเสริฐคง

จงช่วยปัดขจัดภัยในทิสา
พระอิศวรมหาสวรัศวังศ์
พระพรหมผู้บริสุทธิดุจดั่งสงฆ์
สุขดำรงคงคู่แม่ครูเทอญ

6. แคลสิปสองครองจิต . . . สุดจิตใจ ประพันธ์โดยต่อเกียรติ เงินทอง (ม.ป.ป.) (เพลงเหาะ-ร้องเพลงคำหวาน 2 ชั้น)

สอดสำเนียงเสียงหวานตระการฟ้า
สอดจำเรียงเสียงคำลำน้าความ
คือ สุด แห่งชาลยชาติชำนาญศิลป์
คือ คุริยะ กล่อมโลกให้โศกพ้น
(ร้องเพลงสิงโตเล่นหาง 2 ชั้น)

สื่อภาษาสอดศิลป์ถิ่นสยาม
สอดเสียงงามยามจับจับใจชน
คือ จิต(ต์)ใจแห่งแผ่นดินทุกถิ่นหน
คือ ประณีต สังคีตชนคนบางลำพู

น้อยหรือวาจาช่างน่ารัก
สดับคำสำเนียงเสียงของครู
หวานน้ำคำพร่ำสอนที่อ่อนหวาน
ทางบรรเลงเพลงร้องซ้องเสียงกัน

เสนาะนักพักเพลินเจริญหู
ดั่งก้องอยู่คู่จิตศิษย์นิรันดร์
แม่เจ้าจารสานศิษย์มีผิผัน
เสนาะเพียงเพลงสวรัศบัณณ์คุริย์

(ร้องเพลงสาธิตาเขมร 2 ชั้น)

เอ๋ยข้อสุพรรณิการ์ทอง
มอบแด่แม่มีงมาศปราชญ์นารี
ขอแม่อยู่คู่หล้าอากาศ
แปดสิบสองครองจิตสุดจิตใจ

เชิญมากรองมาลัยให้สดศรี
สดุดีคุริย์รัศมีพิพัฒน์ชัย
เป็นศิลปินแห่งชาติวิลาสสมัย
ครองศิลป์ไทยให้จำเรียงเคียงแผ่นดิน

(เพลงชำนาญ-รว-จบ)

บทกวีทุกบท คือ บทสรุปแห่งบทบาทของศิลปินแห่งชาติและศิลปินแห่งชาติ-
คุริยประณีต ที่ผ่านการเรียงร้อยร้อยอักษรเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ให้เห็นภาพ
ความงามความประณีตทั้งวัตรและภูมิแห่งความเป็นศิลปินอันเป็นเอกลักษณ์ศิลป์
ที่ไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใคร แม้ปัจจุบันนี้จะยังไม่มีใครสามารถบอกได้ว่า
ครูจะกลับมาร้องเพลงได้อีกหรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนมั่นใจ คือ ครูสุดจิตต์จะยังคงเป็น
ศูนย์รวมแห่งจิตชนคนดนตรีที่ปรารถนาในรสแห่งวรรณสังคีต และเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร
ที่มีใจเฉพาะลูกหลานบ้านคุริยประณีตเท่านั้น แต่ยังแผ่ก้านผสานคำให้โลกศิลป์ได้ยืนยง
คงอยู่สถาพรในแหล่งอารยธรรมอันศิวิไลซ์นี้ตราบนานเท่านาน

ภาพ 47 ครูสืบสุด คุริยประณีต (พ.ศ. 2478-2506)

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุดจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

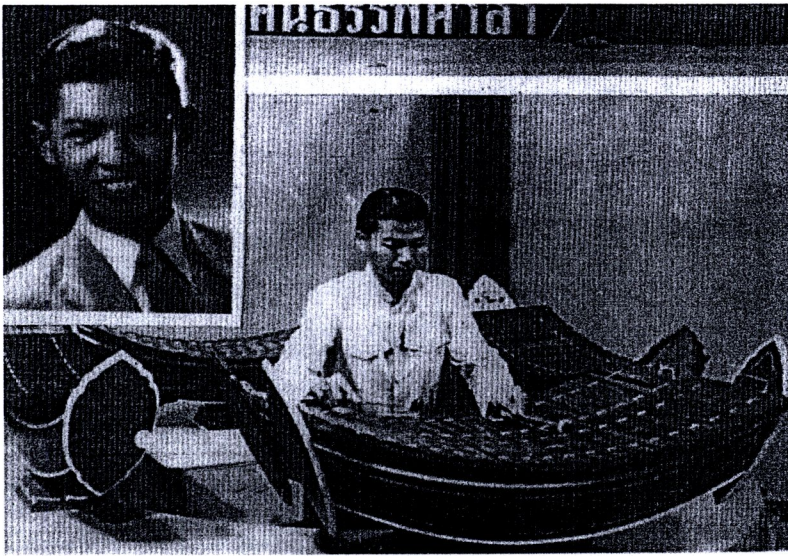
คนที่ 11 นายสืบสุด คุริยประณีต

นายสืบสุด คุริยประณีต มีชื่อเล่นว่า “ไก่อ” เกิดเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2478 เป็นบุตรชายคนเล็กของครูสุขและแม่แถม ซึ่งหากไม่นับเด็กชายที่เกิดมาและเสียชีวิตก่อนตั้งชื่อแล้ว นายสืบสุดนับเป็นน้องคนสุดท้องของครอบครัวคุริยประณีต

ด้านการศึกษาวิชาสามัญ ครูสืบสุดเคยเข้าศึกษาที่โรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร แต่ยังไม่ทันเรียนจบก็ลาออกมาเพื่อประกอบอาชีพเสียก่อน

ด้านการศึกษาวิชาดนตรี ครูสืบสุดสนใจการตีระนาดมาตั้งแต่อายุ 8 ขวบ คนในตระกูลเล่าสืบต่อกันมาว่า ครูไก่อตอนเด็กมีรูปร่างเล็ก เวลานั่งตีระนาดต้องนำหีบใส่ลูกระนาดเหล็กมารองนั่ง เป็นที่น่าเอ็นดูของพ่อแม่ พี่น้อง และครูบาอาจารย์ยิ่งนัก จนเมื่ออายุ 11 ขวบ ครูสุข คุริยประณีต ผู้เป็นบิดาได้จับมือให้ลูกชายคนเล็กนี้ตีฆ้องวงใหญ่เรียนเพลงสาธุการเป็นเบื้องต้น และต่อเพลงอย่างจริงจังกับพี่ ๆ คือ ครูชุบ ครูโชติ ครูชั้น ครูชั้น ครูสุดา (เชื่อม) ครูแซมซ้อย ครูชม ครูทัศนีย์ และครูสุจิตต์ เป็นการศึกษาวิชาความรู้ชั้นสูงภายในครอบครัว และหากคิดขัดเพลงใดก็ไปถามข้อสงสัยกับครูสอน วงฆ้อง และครูพุ่ม ปาปยุวาทย์ ครูไก่อจึงเป็นผู้มีความสามารถทางดนตรีไทยรอบวง ไม่ว่าจะเป็นระนาดทุ้มหรือฆ้องวงใหญ่ และโดยเฉพาะระนาดเอก ครูไก่อจะบรรเลงได้อย่างไพเราะ และไหวที่สุดคนหนึ่งของวงการดนตรีไทยในยุคนั้น ท่านจึงเป็นกำลังสำคัญของวงคุริยประณีตทั้งในการประกวดประชันวงหรือการรับงานต่าง ๆ ผลงานที่สร้างชื่อให้ครูไก่อและเป็นที่กล่าวขวัญกันต่อมา คือ การเดี่ยวระนาดเอกที่เดียว 5 ราง ออกอากาศทางรายการโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งถือว่าเป็นการเดี่ยวระนาดเอกที่มารางที่สุดเท่าที่ศิลปินคนอื่นเคยเดี่ยวไว้

ครูสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553) เล่าถึงน้องชายว่า “ไก่อเป็นคนมีพรสวรรค์ต่อเพลงเร็ว และบรรเลงได้ไหวชัดเจนมาก นายไก่อคงเป็นครูดนตรีไทยมาเกิดถึงได้เก่งขนาดนี้แต่จากไปเร็ว ยุคนั้นไม่มีใครไม่รู้จักนายไก่อ”

ภาพ 48 ครูสืบสุด ครูยประณีต บรรเลงระนาดเอก 5 ราง ในรายการโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ ครูยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

ด้านชีวิตการทำงาน ครูไ้รับราชการที่แผนกดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2496 ปฏิบัติหน้าที่บรรเลงระนาดเอกประจำวง ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงให้กับวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์เป็นอย่างมาก นับเป็นสมาชิกคนที่ 2 ของตระกูลครูยประณีตที่รับราชการในกรมประชาสัมพันธ์ (ครูทัศนีย์ พ.ศ. 2493-2500 ครูสืบสุด พ.ศ. 2496-2506 และครูสุจิตต์ พ.ศ. 2500-2531)

ด้านชีวิตครอบครัว ครูสืบสุดสมรสกับนางเรณู มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ

1. นายสืบศักดิ์ ครูยประณีต ชื่อเล่นว่า “เจี๊ยะ” รับราชการตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์ มีความสามารถบรรเลงได้รอบวงปีพาทย์ สมรสกับนางสาวอรจันทร์ บุญรอดพานิช มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ สืบสุขและสรวงสมร ซึ่งไม่เป็นดนตรีทั้ง 2 คน

2. นางศิรินา ครูยประณีต ชื่อเล่นว่า “จิม” สามารถรำไทยได้ สมรสกับมิสเตอร์ ปิคอร์ส มีบุตร-ธิดา 2 คน คือ โจนารานและนาทัดชา ซึ่งไม่เป็นดนตรีทั้ง 2 คน

3. นายพิพัฒน์ คุริยประณีต ชื่อเล่นว่า “จืด” เป็นนักดนตรีอยู่ในวงคุริยประณีต ไม่มีครอบครัว

ภาพ 49 ครูสืบสุด คุริยประณีต (บรรเลงระนาดเอก) ในวงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์ ที่มา. จากภาพถ่ายของสุจิตต์ คุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 12 กันยายน 2553)

เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 วงคุริยประณีตได้เดินทางไปแสดงที่จังหวัดลพบุรี นำโดยประมุขของบ้าน คือ คุณพ่อสุข คุริยประณีต และครูสืบสุด บุตรชายคนเล็กของท่าน ซึ่งไปแทนลูกวงคนหนึ่ง อีกนัยหนึ่งมีคนเล่าว่า สาเหตุที่ครูสุขไปงานนี้ เพราะต้องการไปเยี่ยมนายชั้น บุตรชายคนที่ 3 ของท่าน ซึ่งกำลังป่วยด้วยโรคมะเร็ง รักษาตัวอยู่ที่จังหวัดลพบุรี แต่ขณะที่รถแล่นมาถึงอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็เกิดอุบัติเหตุพลิกคว่ำ ทำให้เครื่องดนตรีหล่นมาทับพ่อ-ลูกศิลปินเสียชีวิต ซึ่งนับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของครอบครัวคุริยประณีต

ครูสืบสุดเสียชีวิตขณะมีอายุเพียง 28 ปี ครอบครัวได้จัดพิธีฌาปนกิจศพพร้อมกับคุณพ่อ คือ ครูสุข คุริยประณีต เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 ณ เมรุวัดสังเวชวิศยาราม ในหนังสือที่ระลึกงานฌาปนกิจศพนายสุข คุริยประณีต นายสืบสุด (ไก่) คุริยประณีต (2507) ได้บันทึกคำสวดไว้ว่า “เลือดศิลปิน อยู่อย่างศิลปิน และตายอย่างศิลปิน คือ นายสุข คุริยประณีต และนายสืบสุด (ไก่) คุริยประณีต” คำว่า “พี” อันหมายถึง พี ๆ ร่วมสายเลือด ได้ประพันธ์บทกลอนไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความรักความทรงจำให้กับ “น้อง” ว่า

อนิจจาเสียงระนาดที่กราดกริ้ว
 เคยกังวานหวานหูอยู่ทุกวัน
 น้อง “ไก่อ”
 ทั้งเก็บกรอกริดกวาดฉลาดล้ำ
 ช่างสมศักดิ์สกุล “ดุริยประณีต”
 รู้รักษาเผ่าพงษ์ดำรงเพลง
 น้องพี่
 ฉันทพี่น้องปองรักสมัศรมา
 เจ้าเปรียบเป็นแก้วตาบรรดาพี่
 เจ้าเปรียบเป็นอาวุธสุดเกรียงไกร
 น้องเอ๋ยน้อง
 ทั้งให้พี่มีแต่ทุกข์มารุกรเรา
 ได้เห็นหน้าขึ้นชอยู่หรัหรัค
 น้องเอ๋ยน้องพี่ยังหวังตั้งหทัย
 ถึงชาตินี้เวลาไม่มาอีก
 แต่ชาติหน้าขอหวังตั้งบำเพ็ญ
 แม้ชาตินี้จำไกลไม่สมจิต
 จะรอน้องปองหวังทั้งคืนวัน

ทั้งปราดเปรียวเชิงเพลงบรรเลงล้ำ
 มาว่างกรรมห่างหายเสียดาบนัก
 พี่จำได้ในฝีมือลือประจักษ์
 ทั้งเยื้องยักยลแบบฉบับบรรเลง
 รู้สังคีตมิให้ใครชมเหง
 แม้ตนเองฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ
 เคยคิดสืตืขับประ โคมขาน
 ทุกวันวารเคยรวมร่วมน้ำใจ
 เจ้าเปรียบเป็นดวงมณีสีสุกใส
 เจ้าเปรียบเป็นดวงใจในพวกเรา
 มาตัดช่องน้อยหนี่พี่อับเฉา
 สบแต่เศร้าโศกอำบอาลัย
 มาพราดพลัดความรักสู่ตักยัย
 ประคองใจรอเจ้าเข้าจนเย็น
 ด้วยเจ้าปลื้มตัวไกลไม่แลเห็น
 ให้ได้เป็นพี่น้องร่วมท้องกัน
 ขอสมคิดชาติหน้าพาสุขสันต์
 จนพบกันชาติหน้าพาสุขเอย

คนที่ 12 เด็กชาย (เสียชีวิตก่อนตั้งชื่อ)

ข้อมูลของลูกคนที่ 12 ของครูสุขและแม่แถมนั้น จากการสัมภาษณ์บุคคลในตระกูลที่ยังมีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบัน ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่ามีหรือไม่มี แต่จากการสืบค้นข้อมูลจากหนังสือจำนวน 2 เล่ม คือ (1) หนังสือชื่อ บ้านบางลำพู ชุมชนคนตรีไทยชาวบ้านที่ยิ่งใหญ่และเก่าแก่ของกรุงเทพฯ ของณรงค์ เขียนทองกุล (2541) ระบุว่า ครูสุขและแม่แถม มีบุตร-ธิดารวม 12 คน แต่เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก 2 คน คนแรกชื่อตุ๊กตา แต่คนที่ 2 ไม่ได้กล่าวถึง (2) หนังสือชื่อ ชีวิตวาที มนตรีรภก: สารชีวิตของผู้คนจากวาทะของครูมนตรี ตราโมท ของกษภรณ์ ตราโมท (2552) ระบุว่า ทั้ง 2 ท่าน มีบุตร-ธิดารวม 12 คน

คือ ขุบ โขติ ชื่น ชั่น สุคา แซ่มซ้อย ชม ตู้กตา (เสียชีวิตวัยเด็ก) ทศนีย์ สุดจิตต์ สืบสุด และบุตรชายคนสุดท้ายเสียชีวิตก่อนการตั้งชื่อ

ที่มาของนามสกุล “ศุริยประณีต”

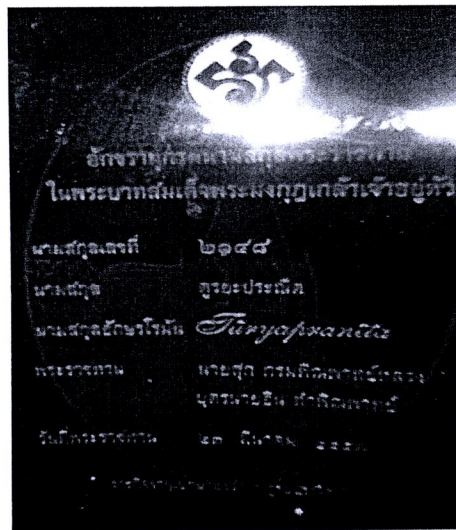
ครูศุข ศุริยประณีต รับราชการเป็นมหาดเล็ก กรมพิณพาทย์หลวง ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการใช้นามสกุล ครูศุข ก็ได้รับพระราชทานนามสกุลพร้อมกับกลุ่มข้าราชการอีก 7 คน ซึ่งแต่ละนามสกุลนั้น ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ศุริย” ทั้งสิ้น ดังนี้ (กรมแพทยทหารบก, ม.ป.ป.)

1. ศุริยชีวิน พระราชทานมหาดเล็กพิเศษ (นายหมื่นเอก) อุ่น กรมพิณพาทย์หลวง (รังผู้บังคับหมวด) บุตรนายพยอม ทำเครื่องสาย
2. ศุริยประกร พระราชทานนายเพ็ง กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายโต ทำพิณพาทย์
3. ศุริยประกิจ พระราชทานนายเหมื่อน กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายโคก ทำพิณพาทย์
4. ศุริยประกฤต พระราชทานนายใส กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายแจ่ม ทำพิณพาทย์
5. ศุริยประณีต พระราชทานนายสุก กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายอิน ทำพิณพาทย์
6. ศุริยประมา พระราชทานนายวง กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายรอด ทำพิณพาทย์
7. ศุริยประสาธน์ พระราชทานนายสิน กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายแจ่ม ทำพิณพาทย์
8. ศุริยชีวะ พระราชทานนายสำน กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายทรัพย์ ทำพิณพาทย์

จาก หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพนายโชติ ศุริยประณีต (2517) ได้บันทึกไว้ด้วยว่า “ศุริยประณีต” ปรากฏหลักฐานในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ภาค 1 หน้า 235 พ.ศ. 2458 ความว่า

ประกาศพระราชทานนามสกุล ครั้งที่ 29 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวร-
วรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงมหรธรร ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ขนานนามสกุลพระราชทานแก่ผู้ได้กราบบังคมทูลพระกรุณา
ขอพระราชทานในครั้งที่ 29 มีรายชื่อดังนี้ “มหาดเล็กกรมพิณพาทย์ 2148
นายสุก กรมพิณพาทย์หลวง พระราชทานนามสกุลว่า ดุริยประณีต”

จากเอกสารอัดสำเนา อักษรานุกรมนามสกุลพระราชทาน ในพระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ม.ป.ป.) ซึ่งครูสุตจิตต์ ดุริยประณีต ได้เก็บรักษาไว้แทน
ฉบับจริงที่หายสาบสูญไป มีข้อความว่า “นามสกุลเลขที่ 2148 นามสกุล ดุริยประณีต
นามสกุลอักษร โรมัน Turyapranita พระราชทานนายสุก กรมพิณพาทย์หลวง บุตรนายอิน
ทำพิณพาทย์ วันที่พระราชทาน 23 มีนาคม 2457 พระราชกิจจานุเบกษาว่า ดุริยประณีต”

ภาพ 50 กรอบรูปสำเนาอักษรานุกรม นามสกุลพระราชทาน

ที่มา. จากการบันทึกภาพถ่ายบ้านดุริยประณีต ณ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2553

เดิมที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานว่า “ดุริยประณีต” แต่ต่อมาคนใน
สายสกุลนิยมใช้ “ดุริย” แทน “ดุริย” ด้วยเหตุผลอันใดไม่ทราบได้ ทั้งนี้ ครูมนตรี ตราโมท
ศิลปินแห่งชาติ มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า (หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ-
นายโชติ ดุริยประณีต, 2517)

“พอท่านผู้อ่านเห็นข้าพเจ้าเขียนนามสกุลนายโชติว่า “ศุรยประณีต” คงจะสงสัย และคิดว่าข้าพเจ้าเขียนผิด แต่ข้าพเจ้าเขียนตามที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พี่สุข บิดาของนายโชติ เป็นการประหลาดอยู่อย่างหนึ่งที่นามสกุลพระราชทานชุดนี้มีอยู่หลายสกุล ซึ่งพระราชทานว่า “ศุรย” ทั้งนั้น เช่น ศุรยชีวิน ศุรยประสารณ์ ศุรยประกิต และศุรยประณีต แต่ผู้ที่ได้รับพระราชทานมาเขียนเป็น “ศุริย” กันเสียทั้งนั้น จะมีความเข้าใจว่าราชเลขาธิการเขียนให้ผิดหรืออย่างไรก็ไม่ทราบ แต่เมื่อเจ้าของสกุลได้ใช้นั้นฝังตัวสนิทเสียแล้ว ก็ต้องยอมรับ”

ครูสุตจิตต์ ศุริยประณีต (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 10 กันยายน 2549) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้และการสะกดชื่อของครูสุขว่า “คนไทยมักคุ้นเคยกับคำว่า ศุริย มากกว่า เพราะแปลความหมายได้ตรงตัว ซึ่งหมายถึงการดนตรี บ้านเราเปลี่ยนเป็นบ้านแรก ทุกคนก็เลยเปลี่ยนกันหมด ส่วนชื่อของคุณพ่อ แต่เดิมเขียน “สุก” แบบนี้ ต่อมาเปลี่ยนเป็น “สุข” แต่ด้วยเหตุผลอะไรไม่ทราบมีคนมาเปลี่ยนเขียนเป็น “สุข” จนทุกวันนี้ น่าแปลกมาก”

พจนา ศุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 14 ตุลาคม 2553) บุตรชายของครูเข้มซ้อย ศุริยพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าประวัติของตระกูลศุริยประณีต ให้ความเห็นว่า “ตอนพระราชทานนามสกุลนั้นบอกว่า นายสุก บุตรนายอิน กรมพิณพาทย์หลวง พระราชทานนามสกุลว่า ศุรยประณีต ต่อมาคนที่ได้รับนามสกุลที่ขึ้นว่า “ศุรย” ก็เปลี่ยนกันหมด ซึ่งเท่าที่สืบค้นคำว่า “ศุรย” นั้น เป็นภาษาสันสกฤตซึ่งควรจะเป็นภาษาราชสำนักมากกว่าที่จะออกมาใช้ทั่วไป และหากย้อนไปดูศิลาจารึกสมัยสุโขทัยคำนี้ก็เขียนว่า “ศุรย” แต่พอถึงยุคของพญาสิทธิ ในไตรภูมิพระร่วงคำนี้ใช้ว่า “ศุริย” ซึ่งเป็นรูปบาลี และสาเหตุที่ใช้ผิดมา น่าจะเป็นที่ราชเลขาธิการเขียนผิดมาเป็น “ศุริย” ซึ่งหากพิจารณากันจริง ๆ ในสมัยนั้นถ้าพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานมาแล้ว คนที่ได้รับก็คงไม่กล้ามาเปลี่ยนแปลงเอง นอกจากคนข้างใน และบ้านเรานับถือศาสนาพุทธมีการบันทึกคำสอนพระไตรปิฎก เราก็ใช้ภาษาบาลี ดังนั้น คำต่าง ๆ ก็มักจะใช้ในรูปบาลีมากกว่าที่จะเป็นสันสกฤต”

ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่กล่าวมา เป็นเพียงการสันนิษฐานซึ่งจะเป็นจริงเช่นนั้นหรือไม่ ยังไม่สามารถสรุปได้ คงต้องรอผลการสืบค้นจากผู้รู้ต่อไป แต่ที่จริงแท้แน่นอน คือ ปัจจุบัน นามสกุลศุริยประณีตได้ปรากฏเป็นเสมือนตราสัญลักษณ์แห่งศิลปวัฒนธรรมไทย

เพราะนามสกุลนี้เป็นนามสกุลของศิลปินแห่งชาติ ศิลปินนักร้อง นักแต่งเพลงไทย
ครูบาอาจารย์ที่สอนอยู่ในกรม กอง และสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ปัจจุบันชื่อนี้
ได้เลื่อนฐานะเป็นมูลนิธิศุริยประณีต เป็นศูนย์กลางแห่งการดำเนินงาน การสืบทอด
และการพัฒนาดนตรีคีตศิลป์และนาฏศิลป์ไทยแบบครบวงจร ภายใต้การนำของครูสุจิตต์
ศุริยประณีต และสมาชิกในสายสกุลที่ร่วมแรงร่วมใจกันรักษ สืบ สร้างสรรค์อย่างประณีต
สมกับที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานนามสกุลอันเป็นที่ภาคภูมิใจของตนเองว่า
“ตระกูลศุริยประณีต”

ภาพ 51 ตรามูลนิธิศุริยประณีต

ที่มา. จากการถ่ายสำเนาเอกสารของพจนา ศุริยพันธุ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,
14 ตุลาคม 2553)

จากภาพ 51 ตรามูลนิธิศุริยประณีต ออกแบบโดย ดร. ภิญโญ สุวรรณคีรี
 สัญลักษณ์ คือ “ยอดเป็นชฎา มีอักษรย่อ คณ. อยู่ในหม่องไทย อยู่เหนือคำว่า มูลนิธิ-
 ศุริยประณีต” ความหมายของชื่อมูลนิธิ นำมาจากชื่อสกุลศุริยประณีต (อักษรย่อ คณ.)
 ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ชฎา) เป็นสกุลที่อนุรักษ
 และสืบสานการดนตรีไทยไว้ให้มั่นคง เปรียบได้ด้วย (หม่องไทย) ซึ่งเป็นหลักของเพลง
 ดนตรี